

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK

XLIV. ÉVFOLYAM

ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK

BUDAPEST, 1931

9. SZÁM

FOLYÓIRATA

DECEMBER

SZERKESZTŐSÉG,
hová a lap szellemi részét illető
minden közlemény küldendő:
BUDAPEST,
I., Menkina János-u 8/B., II., 3.
Kéziratokat nem adunk vissza.

SZERKESZTI:
MOLNÁR OSZKÁR

Tagsági vagy előfizetési díj
évenként 8 P. Az egyesülettel és
lappal kapcsolatos minden befi-
zetés, reklamáció PÓCZA JÓZSEF
egyesületi pénztáros címére (Bpest,
V., Báthory-u. 12., IV.) küldendő.
Hirdetések megegyezés szerint.

A tanítóképzés újabb típusai. *

E kereten belül két típust óhajtok megismertetni, a porosz akadémiai és a szász egyetemi tanítóképzést, nem azért, mintha a közel múltban megreformált tanítóképzésünknek akár akadémiai, akár egyetemi átszervezését jelenlegi körülményeink között lehetségesnek tartanám, hanem azért, mert vannak ezekben az új típusokban oly eszmék és kísérletek, amelyek jelenlegi kereiteink között is megvalósíthatók s amelyek felhasználása által képzésünket javíthatjuk és a fejlődés menetében fokozatosan előbbre vihetjük. Ismertetésem az új típusú képzésről német nyelven eddig megjelent irodalom tanulmányozásán kívül több ízben szerzett helyszíni tapasztalataimon nyugszik. A régi szemináriumi képzés megismeréséhez kötött rendszerénél fogva elegendő volt 1-2 hét, az új típusok megismeréséhez az akadémiai és egyetemi szabadság mellett legalább két hónap szükséges. A meglevő 15 pedagógiai akadémia közül megfigyeléseimet a három legrégibb és a két legújabb akadémián végeztem. Előbbiek: a kiel evangélikus, a bonni katolikus, a majna-frankfurti szimultán; utóbbiak: az altonai és az odera-frankfurti. Az egyetemi tanítóképzést Szászországban és Thüringiában, Lipszéban, Drezdában és Jenában tanulmányoztam. A lelkemben így kialakult képet fogom ezen ismertetésemben kivetíteni.

Az új típusok keletkezésének története röviden a következő. Először 1848-ban hangzott el a tanítók főiskolai képzését kifejező óhaj. Döntő szerepe azonban a német tanítóképzés fejlődésében csak az 1881-iki berlini tanítógyűlésnek volt, melynek eredményeként a közműveltségi tárgyakat elválasztották a pedagógiai képzést szolgálóktól. Így két tagozatuak lettek a képzők, az alsó tagozat a közműveltséget, a felső a szakképzést nyújtotta. A fejlődés következő foka Rein Vilmos nevéhez fűződik, aki 1898-ban a breslaui tanítógyűlésen kimondotta, hogy a képzők alsó tagozatára nincs szükség, mert a közműveltség más iskolafajban is megszerezhető, a felső tagozat pedig, mint felsőfokú szakiskola, pusztán

* A Magyar Paedagogiai Társaság okt. 17-iki felolvasó ülésén tartott székfoglaló.

a pedagógiai kiképzést szolgálja. Még egy lépéssel továbbment Seyfert Richard, aki a két évfolyam főiskolai jellegét, vagy az egyetemre való áthelyezését kívánta.

A világháborút közvetlenül megelőzőleg felemelték Szászországban a képzők évfolyamainak számát hatról hétre, így a tanítók kiképzése 2 évfolyammal haladta meg a 9 évfolyamú középiskolát. A nagy világhégés megakasztotta a továbbépítés munkáját. Csak a világháború után, midőn a nagyobb hullámokat vert demokratikus áramlatok, a passzív és aktív választójog kiterjesztése a népoktatás kereteinek kibővítését kívánta, került újra felszínre a tanítók magasabb kiképzése. A háborúból visszakерült fiatal tanítók, akik gyorsképzésen mentek át, érezték úgy általános, mint szaktudásuk hiányos voltát és továbbképzésük céljából „munkaközösségbe“ (Arbeitsgemeinschaft) tömörültek. Sorra vették a közműveltségi és pedagógiai tárgyakat és szakemberek vezetése mellett kezdték pótolni a hiányokat. Eközben megismerték a 8, sőt 9 évfolyamú népiskola erősen megnövekedett anyagát, észrevették a tudományok széduletes haladását, ráeszméltek, hogy érettebb ésszel mennyivel jobban fogják fel hivatásukat, így került újra előtérbe a gondolat: érettségre alapított főiskolai jellegű szakképzéssé átszervezni a tanítóképzést, mert csak ettől várható: 1. oly tanító, aki az élet mechanizálódását, esablonosodását széles látókörével, önállóságával ellensúlyozni tudó, harmónikus ember, 2. a pályaválasztás idejének kitolása a 14. évről a 19-re, 3. a képzők tehermentesítése a sok tárgytól, 4. az oktató személyzet egységes képzése és 5. a tanítók tekintélyének emelkedése, jobb előmeneteliük biztosítása.

1919-ben a birodalmi alkotmány 145. §-nak 2. pontja kimondotta, hogy „a tanítóképzés az egész birodalomban egységesen szabályozandó azon alapelvek szerint, amelyek a magasabb képzésre általánosan érvényesek.* 1925 januárjában sajnálattal közölte a birodalmi belügyek minisztériuma, hogy az anyagi körülmények nem engedik meg a képzés egységes szabályozását, az egyes államok azonban megkísérelhetik az átszervezést. Erre megindult külön-külön a munka. Thüringia és Szászország még 1923-ban áttette a tanítók képzését az egyetemre. Poroszország ellene volt az egyetemi képzésnek, nem mintha tanítóinak alacsonyabbrendű képzést akart volna adni, de mert az egyetemet a történeti idők folyamán kialakult más céljánál fogva nem tartotta a tanítóképzés alkalmas színhelyének.** Ezért a Pedagógiai

* „Die Lehrerbildung ist nach den Grundsätzen, die für die höhere Bildung allgemein gelten, für das Reich einheitlich zu regeln.“

** Becker, akkori porosz közoktatásügyi miniszter szavai szerint: „Die Begründung der Pädagogischen Akademien in Preussen ist nicht etwa deshalb erfolgt, weil man den Volksschullehrern eine, der Universitätsbildung gegenüber minderwertige Ausbildung geben wollte, sondern, weil man die Universitäten in ihrer historisch gewordenen Zweckbestimmung für ungeeignet hielt, die grosse, neue Aufgabe mit zu übernehmen.“

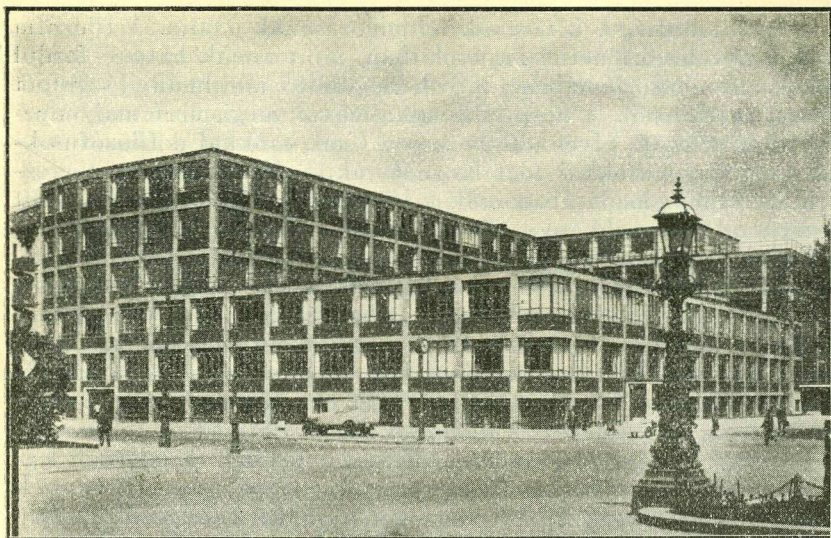
Akadémia intézményében a tanítóképzés új típusát teremtette meg, melynek kialakítása természetesen hosszabb előmunkálatokat kívánt. 1925-ben megjelent *A porosz tanítóképzés új rendje*, 1926-ban pedig Beckernek a Pedagógiai Akadémiákat megalapító irata: *Die Pädagogische Akademie im Aufbau unserer nationalen Bildungswissenschaften*. 1926 húsvétjén nyitották meg az első három Pedagógiai Akadémiát Kielben, Elbingben és Bonnban, 1927-ben a Majna melletti Frankfurtban, 1929-ben Breslau, Erfurt, Hannover és Essen, 1930-ban Altona, Stettin, Kassel, Halle, az Odera melletti Frankfurt, Kottbus és Beuthen kapott akadémiát.

Megszervezésükben *Spranger* eszméi voltak irányadók. Alapgondolata a „Bildungsgedanke”. Abból indul ki, hogy a jó tanító munkája tudomány, készség és művészet harmóniája. Az egyetemi képzés tudományt ad, a technika magában, tudás és művészi érzék nélkül mesterembert nevel. A Pedagógiai Akadémia ne képezzen se tudóst, se mesterembert, hanem legyen „Bildnerhochschule”, nevelőt képezzen, aki a saját és mások lelkének formálására képes, akinek a fejlődés és fejlesztés jellegzetes vonása. A tanítói hivatás ily felfogásából kiindulva állapították meg a tanulmányok kiszemelésének következő szempontjait: 1. Az anyag redukálása a jelöltek öntevékenysége céljából. (Stoffbeschränkung zu gunsten der Entfaltung der Eigentätigkeiten.) 2. Nevelés a tanító legfőbb feladata, ezért a neveléstudományoknak kell legnagyobb teret biztosítani, rendszeres és történeti pedagógia formájában. 3. A tanító közvetlen tapasztalat alapján ismerje meg korát, szociális, politikai és kulturális szempontból, e tapasztalati alaphoz fűződik a „Gegenwartskunde”. 4. Az akadémiák viseljék magukon vidékük jellegét, annak anyagát dolgozzák fel első sorban. — 5. A tanítónak oktatnia kell, azért szüksége van a népiskola tantárgyainak tanítás- és módszertanára. — 6. Gyakorlatot kell szereznie a tanításban: megfigyelés, segédkezés, próbálkozás útján. — 7. Hogy hivatását magasabb, egységes szempontból foghassa fel, filozófiára van szüksége. — 8. Szakképzést adjon az akadémia, a közműveltségi tárgyakat csak módszerük szempontjából dolgozza fel.

Hogy e szempontokat mennyire vették figyelembe, azt a tulsó oldalon levő óraterv alapján láthatjuk legvilágosabban.

Ez a kiel-i akadémia óraterve, de lényegében a többié is ilyen. Amiben eltérnek, azt ismertetésem folyamán megemlítem. Az akadémiai képzés ideje 4 félév. A tárgyak 3 csoportba osztottak: I. pedagógia-filozófia, II. közműveltségi tárgyak, III. művészi és technikai képzés. A heti órák száma az I. félévben 27, a II.-ban 26, a III.-ban 24, a IV.-ben 21. Tehát fölfelé csökken az óraszám, hogy az önálló munkára és a tanítási előkészületekre több idő maradjon. Sem a jelöltek, sem a tanárok nincsenek óraszámmal túlterhelve, mert jól tudják, hogy a munka mennyisége a minőség rovására megy.

	I. félév		II. félév		III. félév		IV. félév	
I. Pedagógia, filozófia	Filozófia- és nevelés-történet Anatómia és fiziológia Pszichológia Ped. vagy pszich. gyakorlat (2 csop.) Hospitalitás	4 1 2 2 5	Filozófia- és neveléstörténet Pszichológia Ped. vagy pszich. gyakorlat	4 2 2	Rendszeres pedagógia Pszichológia Ped. vagy pszich. gyakorlat	2 2 2	Gyakorl. social-pedagógia Ped. vagy pszich. gyakorlat Iskolaszerveztan Iskolaegészségtn Ped. konferencia	2 2 1 2 1
II. Köz-művelt-ségi tárgyak módszere	Vallástan Hazai népisme " tört. " földrajz " növény- és állattan kirándulásokkal kapcsolatban	2 1 2	A népisk. tanítás anyagának áttekintése : hittan német számítan mérten polg. jog. és köt. történelem biológia fizika-kémia	1 1 1 2 2	A népiskolai tanítás anyagának áttekintése : hittan német testgyakorlat zene rajz a technikai képzéssel kapcsolatban Gyak. tanítás Megbeszélés	2 2 3 1	Gyakorl. tan. Megbeszélés Műhelyoktatás Női kézimunka a technikai képzéssel kapcsolatban	3 1
III. Művészi és technikai képzés	Táblarajz Ének zene leányoknak Testgyakorlat Műhelyoktatás leányoknak Női kézimunka háztart. gazdaságt. Heti óraszám :	1 5 (4) 5 1 1 2 27	Rajz Beszédművészet (2 csop.) Ének-zene leányoknak Testgyakorlat Műhelyoktatás Női kézimunka, házt.	1 1 5 (2) 5 1 2 26	Rajz Ének-zene Testgyakorlat	2 5 3	Ének-zene Testgyakorlat Műhelyoktatás Női kézimunka	5 3 1 2 21

— Pedagógiai Akadémia Altonában —

Ha az I. csoport tárgyait fellépésük sorrendje szempontjából vizsgáljuk, mindjárt szembeötlik az eltérés a mienktől, amennyiben történeti alapvetéssel kezdik, a filozófia- és neveléstörténettel az I.—II. félévben heti 4 órában. Tovább a sorrend: anatómia és fiziológia az I. félévben heti 1 óra, pszichológia 3 féléven át heti 2 óra. A neveléstörténeti és pszichológiai tanulmányok elmélyítését szolgálják a heti 2 órás pedagógiai, illetőleg pszichológiai gyakorlatok. Mindehhez a szemléleti alapot a heti 3 órás hospitálás adja. Az I. és II. félévi hospitálások tapasztalati eredményeinek elrendezése, magyarázása, kiegészítése a III. félévben a rendszeres pedagógia keretében történik. Az utolsó félév szakmai tárgyai, gyakorlati szociálpedagógia heti 2, iskolaszerveztan heti 1, iskolaegészségtan heti 2 órában és pedagógiai konferencia heti 1 órában.

A II. csoport közműveltségi tárgyait nem a pedagógus, hanem az egyes tárgyak szaktanárai dolgozzák fel, még pedig az akadémiák szakiskolai jellegéből következőleg csak a népiskolában való tanításuk célja, anyaga és módszere szempontjából. Az anyag tudása feltételezett, hiszen érettségizettek a jelöltek. Amennyiben mégis hiány mutatkoznék, az anyag átismétlését és a hiányok pótlását a jelöltek saját érdekében, önállóan végzik el, mert jól tudják, hogy a tárgyi tájékoztatlanúság később, a tanítások alkalmával megbosszulja magát. A tanítási készséget tanítási gyakorlatokkal szerzik meg.

A III. csoport tárgyai: a technikai és művészi képzést szolgálók u. m. a rajz, ének-zene, testgyakorlat, beszédművészet, a férfiaknak műhelyoktatás, a nőknek női kézimunka és háztartási gyakorlatok. A III. félévtől kezdve ezek technikájával kapcsolatban elsajátítják tanításuk módszerét is.

Igen tanulságos a tárgyak feldolgozásának módja. A filozófia csak a neveléstörténettel kapcsolatban, mint annak háttére fordul elő. A neveléstörténetben, mivel bevezető tanulmány szerepét játsza, megkeresik a hospitálás alkalmával megismert mai nevelési eljárásoknak, elveknek gyökerét. Csak azokkal a filozófusokkal és pedagógusokkal foglalkoznak, akiknek hatása ma is érezhető. A tanár előadásában csak a lényegre szorítkozik, a használt vezérfonal kis zsebkönyv pld. Hermann Weimer *Geschichte der Pädagogik*-ja. Könyv megtanulása helyett önálló, elmélyedő munkára törekszenek, forrásmunkákból merítenek. Ezeket bemutatja a tanár, megadja a vizsgálódás és behatóbb tanulmányozás szempontjait, kiosztja a jelölteknek a munkát a pedagógiai gyakorlatra. Így pld. Szt. Ágoston tárgyalása alkalmával a bonni akadémia pedagógusa következőképen járt el: három forrásmunkára terelte rá a figyelmet, a *Vallomások*-ra, *A tudatlanok oktatására* és az *Isten országáról* c. műre. Felolvasott belőlük, kijelölte a legfőbb fejezeteket, 8 ismertető művet mutatott be, megemlítve ezek szempontjait, becsét, hibáit, tételeket ajánlott kidolgozásra (Szt. Ágoston és a pogány műveltség, Szt. Ágoston az ember, Monika szerepe fia megtérésében), végül megállapította a beszámolás idejét. Ez a pedagógiai gyakorlatokon történik.

A gyakorlatok kétfélék, pedagógiaiak és pszichológiaiak, párhuzamosítottak, hogy a jelöltek csak az egyikben vehessenek részt, így akarják a túlterhelést megakadályozni. A jelöltek egy része így intenzívebb pedagógiai, a másik része intenzívebb pszichológiai tanulmányt végez, holott mindkettőre szükségük lesz. Ezen helyenkint úgy segítenek, hogy a II. félévben kicserélik a csoportokat, a III. félévben pedig nem haladnak párhuzamosan a gyakorlatok.

A pedagógiai gyakorlatok a neveléstörténethez fűződnek. Bevezető tanulmányul Herder *Reisejournal*-ját, Pestalozzi *Lénárd és Gertrud*-ját, továbbá *Egy remete esti órái*-t használják fel. Olcsó kiadványaik vannak e célra, melyeket vagy megszereznek a jelöltek, vagy a könyvtárból kölcsön kapnak. Minden tételnek van referense és coreferense. A referens a táblára felírt vázlat alapján, melyet mindenki követhet, számol be, hozzászól a coreferens, kérdéseket intézhetnek a hallgatók, végül megbírálja a tanár. A II. félévi pedagógiai gyakorlatokon az újabb irányokat tanulmányozzák, pld. Langbehn *Rembrandt als Erzieher* c. műve alapján a művészi nevelést, Kerschensteiner *Begriff der Arbeitsschule* c. műve alapján a munkaiskola eszméjét.

A III. és IV. félévi gyakorlatokon szabadon választott tételekkel foglalkoznak a jelöltek, pld. a Jenaplan, Dresdenerplan, Daltonplan, Decroly módszere, az ifjúsági mozgalmak; a tanulók önkormányzata, az önfegyelmzés, a szabad levegős iskolák voltak a megbeszélés tárgyai.

A pszichológia és a vele kapcsolatos gyakorlatok célja ön- és mások megfigyelésére, főként a gyermeki lélek tanulmányozására ránevelni a jelölteket. Önmegfigyelés céljából írásban megoldandó

feladatot kaptak, amely leleményességet kívánt, pld. két vonat indul el d. e. 9 órakor, egyik Hamburgból Berlinbe, a másik Berlinből Hamburgba, az első D-Zug, óránként 70 km. sebességgel halad, a másik személyvonat, óránként 40 km.-t tesz meg: melyik van közelebb Hamburghoz, mikor találkoznak? A megoldás után le kellett írniok gondolkodásuk menetét, a feladat megoldása tehát csak alkalom volt a gondolkodás módjának megfigyelésére. A gyermekek tanulmányozására, megfigyelésére a hospitálás ad alkalmat. A jelölteket gyakorolják a lelki jelenség észrebevésében (Wahrnehmung), tervszerű megfigyelésében (Beobachtung) és magyarázásában (Interpretation). Egy-egy kérdésre vonatkozó pszichológiai munkát is olvasnak, pld. Bühler Sárolda *Kindheit u. Jugend* c. műve alapján a gyermek lelkiének fejlődésével foglalkoztak. Ahol célszerűnek látják, kísérleteket is végeznek. A kísérleti iránynak nem ellenségei, de a népiskola szempontjából többre becsülik az intuitív pszichológiát, a „megértés pszichológiáját.”

A szocialpedagógia keretén belül megismerik a jelöltek az ifjúság testi és lelki nevelését szolgáló jótékony intézményeket, továbbá a népművelés feladatát és módját.

A pedagógiai konferencián előre kitűzött tételeket vitatnak meg pld. a szülői értekezleteket, az írásbeli dolgozatok javítását, a tanulók osztályozását stb. A jelöltek ilyenkor kifejezhetik képzésükre vonatkozó véleményüket és óhajaikat is. Igen őszintén szoktak megnyilatkozni, nem egyszer javára az ügynek.

A közműveltségi tárgyak módszeres feldolgozása következőképpen történik. Az I. félévben hetenkint egyszer, félnapra, 3-4 tanár vezetése mellett kirándulnak a jelöltek, a vidék földrajzi, természetrajzi, társadalmi viszonyainak és művészetének megismerése céljából. Mindegyik tanár megadja a tárgya szempontjából szükséges irányítást, magyarázatot. A tanárok ily harmónikus együttműködése sok időmegtakarítással jár és az ismeretek kapcsolása szempontjából is nagy jelentőségű. Az így rendezett kirándulások élvezetesek és tanulságosak, azonban a hely megválasztása, hogy a kirándulás több szempontból kiaknázzható legyen, megfontolást, gondos előkészítést, közös megbeszélést kíván. A kiránduláson szerzett tapasztalatok feldolgozása *Gegenwärtskunde* címen szerepel.

A II. félévben megkezdik a humán- és reáltárgyak módszeres feldolgozását. A tantárgyakat 3 csoportba osztják: 1. hittan, német, számtan-mértan, 2. humántárgyak: a) történelem, polg. jogok és kötelességek, b) földrajz; reáltárgyak: a) biológia, b) fizika-kémia; 3. ének, rajz, kézügyesség, testgyakorlat. A II. félévben csak az első két csoport tárgyainak módszerével foglalkoznak. Az első csoport tantárgyainak módszerét mindenki köteles hallgatni. A második csoport tárgyaiból választhat a jelölt úgy a humántárgyak, mint a reáltárgyak a) és b) csoportja között. Tehát nem sajátítják el minden tantárgy módszerét, hanem a rokontárgyak közül csak az egyik csoportét, a másikat önképzés útján tanulják meg. A félév utolsó két hetében átfutják a tanár vezetése mellett

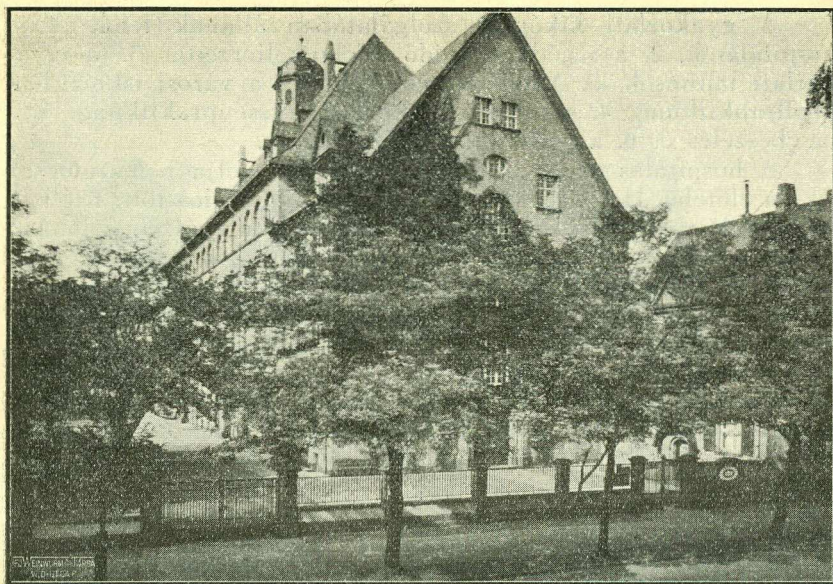
a másik csoport tárgyainak módszerét is, hogy az esetleges hiányokat pótolják. Ha figyelembe vesszük, hogy a német népiskolában a tantárgyak nem oly differenciáltak mint nálunk, pld. a Heimatskunde történelem, földrajz, természetrajz együtt, akkor megértjük, hogy miért nem foglalkoznak minden tantárgy módszerével külön-külön. Ugy vélik, az életet együtt és differenciáltan lehet nézni. A gyermek kezdetben egészében nézi, ezért akarják így is tanítani, mint mondják „Vorwissenschaftlich die Welt zu sehn.“ Ez felületes megfigyelést eredményez, hogy alapossá legyen, felváltja a Gesamtunterrichtet a Fachunterricht a népiskola felső tagozatában.

Az akadémiai előadások kétfélék: kötelezők és szabadon választottak (verbindlich u. wahlfrei). Helyenkint egy szabadon választott szaktárgyuk (Wahlfach) is van a jelölteknek, hogy ezen a kutatás, önálló vizsgálódás módját megtanulják, s az osztott, 8–9 osztályú népiskola felső tagozatában egy szakot képesek legyenek behatóbban tanítani. A III. félévben az ének, rajz és testgyakorlat módszerével, a IV.-ben a kézimunkáéval foglalkoznak, ezek technikájával kapcsolatban és szaktárgyuk módszeres feldolgozásával. Tervezeteket készítenek egy tantárgy egy heti anyagából, a cél, anyag, módszer, leckék és házi feladatok feltüntetésével.

A hittan anyaga is csak tanításának módszere. Németországban nem a lelkész, hanem a tanító kezében van a vallásoktatás. Itt jegyzem meg, hogy az akadémákat az állam tartja fenn, de felekezeti jellegűek. A 15 akadémia közül 12 protestáns, 2 katolikus (Bonn és Beuthen), 1 szimultán, a Majna melletti Frankfurtban levő. Utóbbit kivéve, ahol minden felekezethez külön lelkésze van, csak egy vallás van az akadémián, tanár és jelölt kivétel nélkül ahhoz tartozó. Ami a III. csoport tantárgyainak feldolgozását illeti, az I. és II. félévben azok technikájával foglalkoznak, a III. félévtől kezdve járul ehhez tanításuk módszere.

A rajz I. féléven mint táblai rajz fordul elő, mert mint a szemléltetés egyik módja, nagy a szerepe a népiskolában. Gondot fordítanak az emlékezet utáni rajz sematikus, gyors felvázolására. Foglalkoznak a rajz pszichológiájával is, tanulmányozzák a gyermekrajzokat, primitív népek rajzait, egy-egy dolog ábrázolási módját képsorozatokon, pld. a víz ábrázolását kezdve a gyermekrajzokon, végig a legnagyobb mesterek ábrázolási módjái, ezeknek elvonják sémáját.

Az ének és zene 4 féléven át heti 5 óra. Felvételi vizsgálat alapján állapítják meg a készséget. Aki a 2 év alatt a kellő eredményt nem éri el, azt énekből vagy zenéből nem képesítik. Ezek száma 2%. Elhelyezkedésük így természetesen nehezebb, mert csak ott alkalmazhatók, ahol e tárgyra külön tanító van. Mivel a leányok jobb társadalmi rétegből valók, rendszerint zeneileg képzetebbek mint az ifjak, ezért óráik száma kevesebb, helyett női kézimunkán, gazdasági és háztartási gyakorlatokon vesznek

— A majna-frankfurti Pedagógiai Akadémia épülete. —

részt. A zenei oktatás középpontjában is a népiskola anyaga van: a gyermek- és népdalok.

A testgyakorlat 4 féléven át heti 3 óra. Külön csoportokban van női-, illetőleg férfi-torna. Egyik rendszerhez sem ragaszkodnak, gyakorlataikon a svéd-, a dán Nielsbukh-rendszer, a német Bode-gimnasztika hatása egyaránt felismerhető. Sportegyletük is előmozdítja az intenzív testi nevelést.

Az ifjak műhelyoktatásban részesülnek, ahol papír-, fa- és fémmunkát végeznek, részint a népiskolai tanítás, részint a kézügyesítés és munkára nevelés ad hozzá szempontot. A női kézimunka főként ízlés tekintetében messze mögötte áll a mienknek. A háztartási és gazdasági munkáknak elsajátítását a jó felszerelés teszi lehetségessé.

A beszédművészet heti 1 órában a jelölteknek a helyes előadásban való gyakorlását, az „anschauliches Sprechen“ elsajátítását célozza, amelynek nagy a jelentősége a tanítói pályán. Kiterjed a helyes hangképzésre, lélegzetvételre, hangsúly, hanghordozásra, felolvasás, mesemondás, szavalás, elbeszélés, ünnepi beszéd gyakorlására. Megismerik az indulatszavak, idézés, dramatizálás, mimika, taglejtés szerepét.

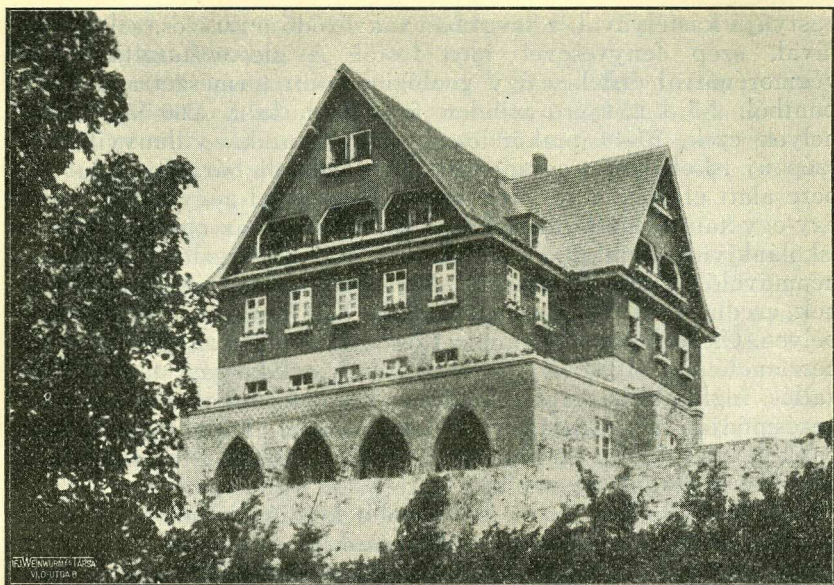
A gyakorlati kiképzés a Pedagógiai Akadémiákon a következőképpen történik. Első félévben van: hospitálás, segédkezési idő. A második és harmadik félévben: hospitálás, didaktikai gyakorlatok, amelyekhez a III. félévben még Vollpraktikum és Aussenpraktikum járul. A negyedik félévben hospitálás, didakt. gyakorlat, tanítási gyakorlat, megbeszélés, pedagógiai konferencia.

A gyakorlati kiképzés szolgálatában állanak tehát: 1. a hospitálások, 2. a segédkezési idő (Schulhelferzeit), 3. a gyakorlati tanítások az Akadémieschuleban és a városi iskolákban (Vollpraktikum), 4. a vidéki gyakorlat (Aussenpraktikum), 5. a megbeszélés és 6. a pedagógiai konferenciák.

A hospitálás az I. félévben heti 3 óra, célja betekintés az iskola életébe. Helyenkint a heti 3 óra 3 napra elosztott, Kielben egy délelőttre összesített, hogy az iskolai életet egészében jobban megfigyelhessék. A jelölteket a hospitálásra 2-4 csoportba osztják a pedagógus és pszichológus tanárok száma szerint. Ezek vezetése mellett történnek a megfigyelések, kezdetben az akadémia gyakorlóiskolájában (Akademiechule). E gyakorlóiskola eltér a mientől, nemcsak abban, hogy nincs az akadémia épületében, hanem abban is, hogy csak azok az osztályok állanak a tanítóképzés szolgálatában, amely osztályok vezetői erre vállalkoznak. Kielben pld. 30 osztályból 20, ha ezek tanítói beválnak a gyakorlati kiképzés terén, tiszteletdíjban, majd előléptetésben részesülnek. A hospitálást a jelöltek a felső tagozatban kezdik, folytatják a középsőben, majd az alsóban. Az akadémia gyakorlóiskolája után hospitálnak a város különböző iskoláiban, a polgári negyedben, munkásnegyedben, később környéki falusi iskolákban, továbbá óvókban, gyermekmenhelyeken, napközi otthonokban, gyógypedagógiai és javítóintézetben. A két órás megfigyelést egy órás megbeszélés követi. A tanári vezetés mellett irányított és a megbeszélés által tudatossá lett megfigyelések széles szemléleti alapot adnak a harmadik félév rendszeres pedagógiájához.

A II. félévben a humán és reál, a III. és IV. félévben a művészi tárgyak módszerének megfigyelése a hospitálás célja. Az I. félév végén az akadémiai szünetben (Akademieferien) 4 heti segédkezési időre (Schulhelferzeit) köteles minden jelölt. A tanfelügyelőhöz intézett kérvényben meg kell jelölnie az iskolát, melyhez beosztását kéri. Ha a tanfelügyelő az iskola tanítóját ily bevezető munkára nem tartja alkalmasnak, megtagadhatja a kérelmet, ha a jelölt megfelelő tanítót nem ismer, a Pedagógiai Akadémia ajánl neki. A tanítóhoz is kérdést intéznek, elfogadja-e a jelöltet. A segédkezési idő az angol pupil-teacher rendszert mutatja eszünkbe. A jelölt nemcsak hallgatja, megfigyeli a tanító munkáját, hanem segédkezik is, előkészít, javít, felügyel a tíz perces szünetekben, mesél, játszik a gyermekekkel. E segédkezési időnek egyik célja, mielőbb alkalmat adni a jelöltnek tanítói arravalósága kipróbálására, hogy meg nem felelés esetén minél kevesebb idővesztéssel más pályára lépjen. A másik cél a falu megismerése. A segédkezési időről beszámolót készít a jelölt. Ezekből a beszámolókból kitűnik, hogy a hallgatók maguk is nagyon értékelik ezen időt, mert bepillantást enged jövőendő hivatásukba, felnyitja szemüket, megéretteti lelkükket, mit kíván tőlük pályájuk.

A gyakorlati tanítás a III. félévben kezdődik. Valamint a

— A lagowi diákszálló, melyben a vidéki gyakorlat alkalmával a hallgatók ellátást kapnak.—

hospitálást, úgy a tanítást is nemcsak az akadémia gyakorlóiskolájában végzik, hanem a város e célra kijelölt más iskoláiban is. Helyenkint a jelöltek 2 hónaponként váltogatva tanítják a 3 csoport tantárgyait. A legtöbb helyen 3 jelölt 1 hónapra ellát egy osztályt, egyik a humán, a másik a reál, a harmadik a művészi tárgyakat tanítja, s hetenkint fölcserélik ezeket egymás között. Így heti 10 órát tanít egy jelölt, ami a 4 hét alatt 40 órai gyakorlást jelent. Ez a „Vollpraktikum“, mert egy egész hónapot tanítással töltenek. A tanítás anyagát, s a szükséges utasításokat a népiskola tanítója és a szaktanárok adják, a jelöltek vázaltszerű tervezeteket készítenek, a tanításokon az illetékes szaktanárok is jelen vannak. A pedagógia tanára csak az alsó tagozat tanításait látogatja, mert itt különösen fontos szerepet játszik a módszer. A tanításokat minden délelőtti utolsó órájában megbeszélés követi. A III. félév végén az akadémiai szünetben van az „Aussenpraktikum“, gyakorlás vidéki iskolákban. Ekkor 2-3 hétre kimennek a jelöltek tanáraikkal együtt vidékre, ahol Jugendherbergen napi 2 M.-ért szállást és teljes ellátást kapnak, vagy jó idő esetén táboroznak. Rendszerint oly vidéket választanak a gyakorlás céljaira, mely természeti szépségeinél fogva úgy üdülésre, mint tanulmányozásra alkalmas, több iskolájánál fogva pedig a gyakorlati kiképzés szempontjából is megfelelő.

Az Odera melletti Frankfurtból magam is kinn voltam Lagowban ily vidéki gyakorlat megfigyelése céljából. A két glebcserető mellett fekvő falu dombon épült, messzire ellátzó magas

bástyájú kastélyával, a tavakban tükröződő terraszos, sok szállójával, szép fenyvesével igen festői. A gleccsertarolta terület végmorénáival érdekes úgy geológiai, mint természetrajzi szempontból. 2-5 km.-nyire minden irányban falu. 200-500 lakosú helyek ezek, 25-40 tankötelessel. Kitűnő utak, villanyvilágítás, szép új iskolaépület mindenütt. Kerékpárral bármely falut pár perc alatt elérték a jelöltek, akik hármásával-négyesével voltak egy-egy tanító mellé beosztva, hogy ellássák az egész iskolai és iskolán kívüli munkát. Tanítottak, szülői értekezletet tartottak, népművelő előadást rendeztek, kutató munkát is végeztek, melynek eredményét, a „Heimatabuch“-ot bemutatták a búcsú-ünnepélyen. Összeállították benne a falu történetét, mondáit, babonáit, beszámoló verseit, a népies szokásokat, a lakosság statisztikáját vallás, foglalkozás szerint, földrajzát, gazdasági viszonyait, építkezésmódját, a lakosság viseletét, mindezt képekkel, fényképekkel, rajzokkal, térképekkel, grafikonokkal illusztráltan. A bekötést is maguk végezték.

A vidéki gyakorlatról beszámolót készít minden jelölt. Munkájukat a tanítón kívül a szaktanárok is ellenőrzik, akik ezen idő alatt vagy a faluban laknak, vagy motorbiciklin, vagy autón helyről-helyre járnak a tanítások megfigyelése és megbeszélése céljából. A jelöltek készségét a tanításban a Voll- és Aussenpraktikum alapján bírálják el, vizsgát nem tesznek többé belőle. E vidéki gyakorlatoknak igen nagy a jelentőségük: a jelöltek megismerkednek a falu életével, társadalmi viszonyaival, megtanulnak a néppel bántani. Értékes a kölcsönhatás is, melyet az új nemzedék a régire gyakorol és viszont. Az ifjú heve, újíto hajlama felrázza a konzervativizmusra hajló régi tanítót és megmerevedni kezdő munkáját rugalmassá teszi. Az öreg tapasztalatát ellesi az ifjú, s felhasználja a haladó kor kívánalmaihoz mérten. A régi tanító munkája felfrissül a fiatalok révén, a fiataloké megéri az öregek révén. Jóleső érzést vált ki a megfigyelőben ez a harmónikus együttműködés, melyben a régi és új, a hátra- és előretekintés, az öregek bölcsessége, a fiatalok törtéteése célszerűen egyesül.

A IV. félévben minden jelölt heti 3 órában tanít. Mindezek alapján megállapíthatjuk, hogy a Pedagógiai Akadémiákon igen alapos a gyakorlati kiképzés. Nincs ott sem elméletieskedés, sem merev sablonok nem uralkodnak, hanem eleven erő, lüktető élet, önállóság, kezdeményezés.

A négy félévi tanulmányt vizsga zárja le. Két vizsga van, az első a IV. félév végén írásbeli és szóbeli. Az írásbeli áll egy 8 hét alatt elkészítendő dolgozathoz a neveléstudomány köréből. A tárgykört a jelölt választja, a tételt a tanár adja. A szóbeli vizsgálat tárgyai 2 csoportba osztottak: a) *neveléstudomány és segédtudományai*: 1. rendszeres pedagógia, 2. pedagógiatörténet, 3. pszichológia, 4. filozófia, 5. iskolaszervezetan, 6. iskolaegészség-tan, 7. gyakorlati szociálpedagógiai, — b) *speciális módszertan*: 1. vallás, német, számtan-mértan, 2. történelem, polg. jogok és

kötelességek, földrajz, természettudományok, 3. zene, rajz, kézügyesség, női kézimunka, 4. testgyakorlat.

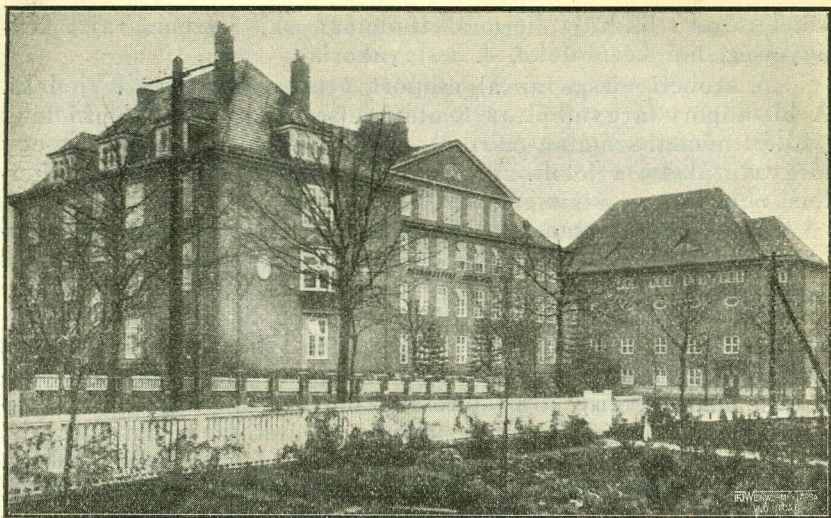
A szóbeli vizsga az a) csoport 7 tárgyából 4-re terjed ki, A b) csoport tárgyaiból az 1. alatt felsoroltakból mindenki felel (vallás, német, számtan-mértan), a többi csoportból csak egy-egy tárgyat választ a jelölt. A gyakorlati tanítás, mint már említettem, nem tárgya a vizsgának.

A második vizsga a „Schulpraktische Lehrerprüfung”. Leghamarább 2, legkésőbb 7 évi gyakorlat után tehető, a végleges alkalmazás csak e vizsgálat után történik. Gyakorlata idejére már fizetést kap a jelölt, s ha véglegesen alkalmazzák, szolgálati idejébe azt is betudják. A vizsgához szükséges iratok: 1. az első vizsgát igazoló irat, 2. a tanfelügyelő által kiállított működési bizonyítvány, 3. a tanító beszámolója munkájáról. A vizsgálóbizottság tagjai: a minisztérium kiküldötte, a tanfelügyelő, s egy népiskolai tanító. A vizsga a tanító működési helyén folyik. Három tárgycsoportból meghallgatják a tanítását, tételt az elnök ad. A vizsga csak miniszteri engedéllyel ismételhető meg.

Az akadémiák *tanári testülete* háromféle tagból áll: 1. az elmélet, 2. a gyakorlat, 3. a művészetek tanáraiból. Résztint professzorok, résztint docensek. A professzorok heti óraszámja 10. Fizetés szempontjából 3 csoportba osztottak: C III. 5700—9000 M, C II. 7500—11.600 M, C I. 9000—14 000 M. Ehhez járul még a lakásbér. A docenseké a Studienratokéval (a mi középiskolai tanáraink) egyezők, 4400—8400 M.-ig terjed. A tanerők száma akadémiák szerint 7—24 között változó. Rendszerint 2 a pedagógus, 2 a pszichológus, 4—8 a közműveltségi, 3—6 a művészi tárgyak tanárainak száma.

A jelöltek a legkülönbözőbb társadalmi rétegből valók. A 500—400 folyamodóból csak a legjava jut be. Sok a folyamodó között a jelesen érett, mert a tanítói pályán van elhelyezkedési lehetőség és a javadalmazás is rendezett. Kezdőfizetés 2800 M, amely összeg két évenkénti előmenetel útján következőképpen növekszik: 3050—3500—3550—3800—4000—4200—4400—4600—4800—5000 és lakbér. Az akadémiákra évenként egyszer, húsvétkor van felvétel. A nyári szemeszter máj. 1.-től július 31-ig, a téli nov. 1.-től márc. 15-ig tart.

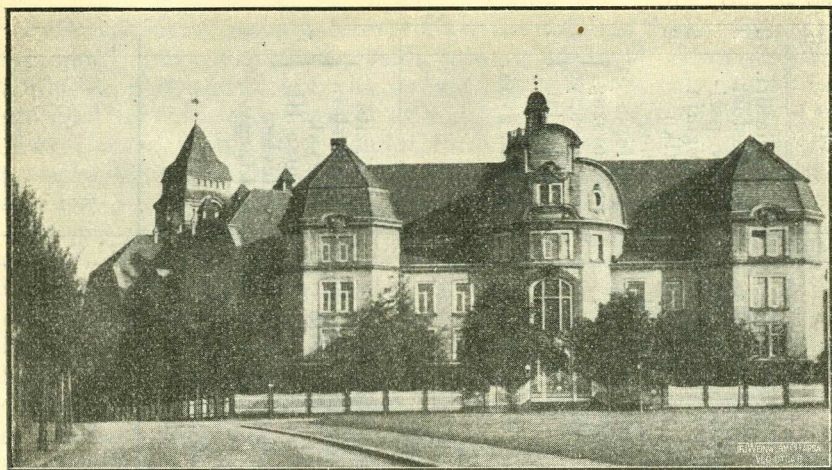
A nyári szemeszternek I. és III. éves, a télinek II. és IV. éves hallgatói vannak csak, így akadályozzák meg a túltermelést. A jelöltek számának maximuma szemeszterenként 75, amint túlprodukción mutatkozik, csökkentik a létszámot. A bonni katholikus, az erfurti és hannoveri evangélikus akadémián pld. ezidőszereint csak férfihallgatók vannak, mert tanítónölkben fölösleg mutatkozott. A nőhallgatók a hallgatóság 25%-át teszik. A felvételhez szükséges: 1. 9 oszt. középiskolai érettségi bizonyítvány, 2. életrajz, 3. orvosi bizonyítvány, 4. erkölcsi bizonyítvány a tanulmányok megszakítása esetén, 5. állampolgárság (idegen állampolgárokat is felvesznek, de alkalmazásra nem számíthatnak), 6. felvételi vizsgálatot kívánnak zenei hallásból és készségből,

— A kielii Pedagógiai Akadémia épülete. —

leányoknál pedig női kézimunkából. Tandíj nincs. A kiképzés mégis igen költséges, a 4 félév 2000 M.-ba kerül a jelöltnek, mert internátusok nincsenek, nem is szándékoznak ilyeneket állítani, hogy megszokják a hallgatók az önállóságot. A betegsegélyzőbe 5, a balesetbiztosítóba 2 M-át fizet be minden jelölt szemeszterenként. Sokféle segélyük van, körülbelül 50% kap segélyt ebéd és ösztöndíj formájában. A színházak, mozik, sportegyesületek nagy kedvezményeket adnak az akadémiai ifjúságnak. Burschenschaftok helyett Studentenschaftjaik vannak, különböző karitatív céllal. Tanár és jelölt között kedves, bizalmas a viszony, kisebb csoportok megbeszélésre, teára hivatalosok tanáraikhoz, ezekre fokozott igyekezettel készülnek.

A teljesség kedvéért pár szót kívánok az akadémia épületeiről, felszereléséről is szólni. A legtöbb még ideiglenes otthonban van, nagyszabású új épületet kapott már Bonn, épülőben van az altonai s nagy költséggel most bővítették ki a kielit, amely közvetlenül a háború előtt épült és szeminárium volt. Aulája 1000 embert képes befogadni. Villanyerőre berendezett hatalmas orgonája bármely templomnak díszére válnék. Világítása, fűtése a legújabb rendszerű. Nagy előadóterme 400 hallgatóra berendezett beépített vetítő készülékkel, automatikus besötétítő függönyökkel felszerelt. Minden előadóterem mellett tanári szoba, szertár, kézikönyvtár, olvasó. A kézikönyvtárakon kívül igen gazdag kölcsönkönyvtára van. A rajzteremnek nemcsak falai táblával borítottak, hanem 11 állótáblája is van. A műhelyben 20 gyalupad van, ugyanannyi normálfelszerelés, gáz- és villanyberendezés, gépek könyvkötéshez, fémmunkákhoz, nagy anyagraktár. A zeneoktatás céljaira nagy és kis zenetermek, gyakorlófülkék, 10 orgona, 20 zongora, grammo-

— A drezdai Pedagógiai Intézet. —

főn, zenekari hangszerek, nagy kottatár áll rendelkezésükre. A háztartási gyakorlatok céljaira van 2 konyha 6 gáz- és 1 villamos tűzhellyel. A karzatos, jól felszerelt tornaterem mellett van öltöző, ruhatár, zuhanyzó és pihenőhelyiség. Minden új, egyszerű, világos és célszerű, mint a szellem, mely itt uralkodik.

A *szász egyetemi tanítóképzés* ismertetésében a porossal való összehasonlítás alapján csak a lényeges különbségekre terjeszkedem ki. A szász egyetemi tanítóképzés keletkezése a takarékoskodással kapcsolatos. Az állam szempontjából a lehető legolcsóbb képzés, olcsóbb a régi szemináriumnál. Szászországnak a világháborút megelőzőleg 25 szemináriuma volt, jelenleg van 2 Pedagógiai Intézete, az egyik a lipcsei egyetem, a másik a drezdai technikai főiskola kebelébe tartozik. Ez igen nagy megtakarítást jelent épületben, felszerelésben, tanerőkben. Az átszervezés *Seyfert* Richard drezdai és *Richter* János lipcsei igazgató nevéhez fűződik. Az egyetem minden fakultásának megfelelő előadásai a tanítóképzés szolgálatában is állanak, pld. vallástant a teológiai, antropológiát, egészségtant és patológiát az orvosi, alkotmánytant a jogi fakultáson hallgatnak a tanítójelöltek. A képzés megoszlik az egyetem és a Pedagógiai Intézet (Pädagogisches Institut) között, az első az elméleti, a második a gyakorlati kiképzés szolgálatában áll. Az egyetemen hallgatják 1. a filozófiát és elméleti pedagógiát, 2. a pszichológiát és gyermektanulmányt, 3. az antropológiát és egészségtant, 4. egy szabadon választott szaktárgyat. A Pedagógiai Intézetben szerzik meg a tanítástani, módszertani, szervezettani ismereteket, művészi és technikai készséget és tanítási gyakorlatot. A megfigyelések, kísérletek, hospitálások, segédkezések, próbatanítások is itt történnek.

Óratervük alapján könnyen megállapítható a porosz és szász képzés közötti lényeges különbség.

A kiképzés ideje 6 félév, tehát hosszabb, s így a jelöltek szempontjából még költségesebb, mint a porosz képzés. A filozófiai és pedagógiai tárgyak száma több. Két idegen nyelv is szerepel tervükben, a francia és angol, s így heti óraszámuk a 6 félév dacára több. Nagy gondot fordítanak a pszichológiára, ez az egész képzés alapja, a nevelés céljából, a „Bildung”-ból következőleg, mely a lelki erők működésre késztetésében áll. Mint általános pszichológia a II. félév, mint összehasonlító a IV., mint a nevelés alapja a VI. félév anyaga, ugyanitt patológiával is foglalkoznak. A filozófiatörténet önálló tárgy 5 féléven át az I., III., IV., V., VI. szemeszterben. A kultúrfilozófia az I. félév tárgya, heti 2 órában. Ugyancsak az I. félévben szerepel a szociológia heti 3, a III. félévben gyakorlattal heti 2 órában. Már az I. félévben megkezdik az általános, valamint részleges nevelés- és oktatást, amelyek 5 félév tárgyai. Az általános nevelés- és oktatást két féléven át heti 4 elméleti óra, a III. félévtől kezdve 1 elméleti, 3 gyakorlati óra, a részleges oktatást 3 elméleti, 1 gyakorlati óra. Foglalkoznak a 3 normatív tudománnyal: logikával, etikával és esztétikával. Az átörökléstan a III. és V. féléven heti 1—1 óra. A neveléstörténet a III. és VI. félévben heti 2—2 óra. Iskolaszervezetten 2 félév anyaga, V.-ben heti 2, VI.-ban heti 2 óra, utóbbiból 1 óra gyakorlat. Jogtudomány és jogi colloquium 2—2 óra a III. félévben.

A gyakorlati kiképzés terén két lényeges eltérés a porosz rendszertől: 1., a gyakorlóiskola (Institutsschule) a Pedagógiai Intézetben van, s az egész kiképzésnek központja, a hospitálások, gyakorlati tanítások túlnyomóan itt történnek. 2. A közműveltségi tárgyak módszerét nem a szaktanárok dolgozzák fel, hanem a gyakorlóiskola tanerői, akik a Pedagógiai Intézetben egy-egy tárgycsoport módszerének docensei is. Didaktikai és metodikai elmélet és gyakorlat tehát egy kézben van, aminek előnye, hogy a gyakorlatból gondolatokat merítenek az elmélethez és fordítva, az elméletet kipróbálják a gyakorlatban. Hogy a módszerre irányított vezetés mellett ne szenvedjen a tárgyi tudás, minden jelölt köteles egy szabadon választott tárgyat 6 féléven át heti 4 órában az egyetemen hallgatni. A gyakorlóiskola tanerői a hospitálások irányítói, a gyakorlati tanítások vezetői. E célból a III. félévtől kezdve egy-egy docens mellé 10—12 jelölt van beosztva 3 hetes gyakorlati tanítás végzésére, ami jelöltenként heti 10 órai tanítási gyakorlatot jelent. Anyagot, előkészítést a docens ad, a jelöltek vázlatokat készítenek, tanításaikat a docens jelenlétében végzik. Minden docensnek 1—2 assistense van, akik őt a gyakorlóiskolában vagy a Pedagógiai Intézetben helyettesítik, hogy a gyakorlati kiképzés miatt sem a gyakorlóiskola, sem a többi szemeszter munkája fennakadást ne szenvedjen.

A gyakorlati kiképzést szolgálja: a) *hospitálás*: 4 féléven át az Institutsschuleban, 1 féléven át a városi iskolákban, 1 féléven át óvóban, napközi otthonban stb.; b) *Schulhelferschaft* a 3. és 4. szemeszter között 2 héten át; c) tanítási gyakorlat a III. fél-

évtől kezdve vagy mint heti 2 órás tanítás, vagy mint 5 hetes Vollpraktikum (utóbbi eredményesebb); d) *Prüfungspraktikum*: az 5. félév után 4 heti gyakorlat városi iskolában, 2 heti vidéken.

A gyakorlóiskola 30 osztályból áll. A docensek száma is 30. Ezek $\frac{1}{4}$ -de mint rendes, a többi mint segédtanerő alkalmazott (hauptamtlich u. nebenamtlich). Az első igazgatói fizetést kapnak. A Pedagógiai Intézet igazgatója az egyetemnek is tanára, s a kettő működése között a harmónia megteremtésére törekszik. A technikai és művészi tárgyak módszerét hol a szaktanár, hol a gyakorlóiskolai tanerők dolgozzák fel, elvük, az végezze, aki jobban ért hozzá.

Vizsgarendjük 1925-ben kelt és eltér a porostól. A vizsgát az egyetemen tartják. Csak egy vizsgálatuk van, amely írásbeli és szóbeli. Az írásbeli 2 tétel kidolgozásából áll, az egyik a gyakorlati pedagógia köréből való, a másik szabadon választható. A szóbeli vizsgálat nyilvános, a kérdezőn kívül még egy tanárnak kell jelen lennie. Két jelölt vizsgázik egyszerre. A pedagógia-filozófiai tárgyakból $2\frac{1}{2}$ óra, a szaktárgyból 40 perc a vizsgálat ideje. Vizsgadíj 100 M.

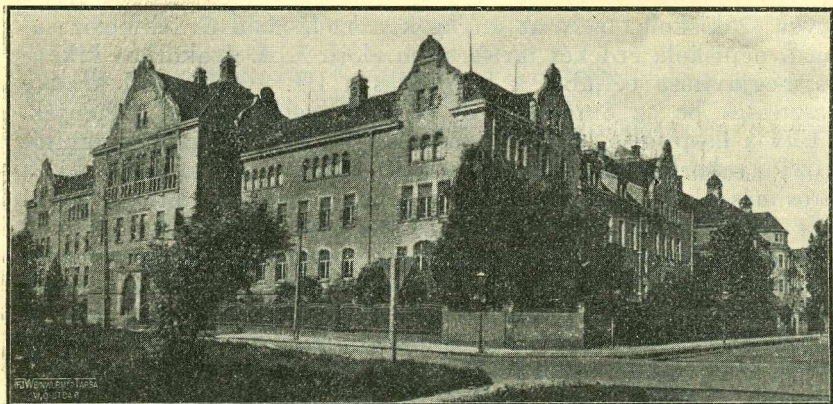
A szóbeli vizsgálat tárgyai 2 csoportba osztottak: a) főszakra, b) mellékszakra. Főszak: I. Gyakorlati pedagógia: a) Nevelés és tanítástan, b) Szervezetan, c) Iskolai törvények, d) Módszeran: a népiskola 2 tárgyából, egyik a német, a másikat vagy az elnök jelöli ki, vagy a jelölt választhatja. II. Filozófia, neveléstörténet, III. Pszichológia és az ifjúság ismerete (Jugendkunde). — *Mellékszak*: a) antropológia és egészségtan, b) szaktárgy (Wahlfach).

A jelöltnek legalább 2 félévet kell azon az egyetemen töltenie, ahol vizsgázni óhajt.

Szászországnak évenként 400 új tanítóra van szüksége, eddig minden végzettet elhelyeztek. A még nem véglegesítettek kezdő fizetése 3325 márka, amely összeg két évenként 200 márkával emelkedik, ehhez járul még lakbér. A véglegesítettek fizetése: 4000—4300—4600—5000—5400—5700—6000—6300—6600—7200—7500 M. Lakbérük 1—6 évi szolgálat után a IV., a 7. évtől a III. csoport szerint jár a városok négy lakbérosztálya szerint. IV. csoport: A 1008, B 792, C 648, D 474 M. évente; III. csoport: 1568, 1080, 864, 648 M.

Hogy mibe kerül az egyetemi tanítóképzés, erre vonatkozólag Szászország jelenti, hogy a régi szemináriumok 4 millió 600 ezer márkás kiadásával szemben 3 millió 700 ezer márkába. Thüningia pedig kimutatja, ha akadémiaivá szervezte volna át képzését, legalább 2 akadémiára lett volna szüksége, ami 516.000 M. személyi kiadást jelent, az egyetemi tanítóképzése ellenben csak 194.000 M. személyi kiadással jár, ebből leszámítva 600 jelölt a 100 márkás tandíját, marad 94.000 M. kiadás, tehát a lehető legolcsóbb kiképzés. Egyetemi tanítóképzése van Hamburgnak is. A porosz képzés jóval költségesebb, de nagy előnye, hogy harmónikusabb, egységesebb.

Lássuk már most összegezésül az új típusok *előnyeit, hátrá-*

— A lipcsei Pedagógiai Intézet. —

nyait és a képzésünkre vonatkozólag leszűrhető tanulságokat. Mit eredményez az új képzés? A réginél műveltebb tanítót, aki pedagógiai szempontból úgy elméletileg, mint gyakorlatilag jobban képzett. Az aggályok, hogy a népiskolától eltávolodik az akadémiai vagy egyetemi kiképzés folytán, hogy szaktudóssá lesz, helyzetével elégedetlen ember, a falusi viszonyok és a magasabb képzettségével lépést nem tartó anyagiak folytán, nem váltak be. Előnyei: 1. Az érettségire való építés folytán, a pályaválasztás ideje kitolódik a 14. életévről a 19.-re. 2. A képzés tehermentesítése a sok tantárgytól, mellyel már nem tudott megbirkózni. 3. A redukált anyag folytán, a jelöltek öntevékenységre való indítása könyvtanulás helyett föltétlen spontaneitás, amelyet a gyakorlatok is előmozdítanak. 4. Alaposabb elméleti pedagógiai kiképzés az órák nagyobb számánál fogva. 5. A közműveltségi tárgyak módszerének intenzívebb feldolgozása az illetékes szaktanárok által. 6. A gyakorlati kiképzés szerencsés megoldása, amelyből különösen említést érdemel a hospitálás módja, széleskörű kiterjesztése, a segédkezési idő (Schulhelferzeit), a tanítási gyakorlatok nagy száma és kiterjesztése több városi iskolára és a vidékre. Hibái a képzésnek: 1. A középiskola nem minden fajtája alkalmas alap a tanítóképzéshez. 2. A jelöltek helyenkint vagy intenzívebb pedagógiai, vagy alaposabb pszichológiai képzésben részesülnek. 3. A gyakorlati tanítások ellenőrzése, bírálata, helyenkint csak a gyakorlóiskolai tanerő, helyenkint csak a szaktanár által történik. 4. A jelöltek a közműveltségi tárgyak csak egy csoportjának módszerét ismerik meg, nem minden tantárgyét. 5. Az egy szaktárgy (Wahlfach) egyoldalúságra tesz hajlamossá. 6. Internátusok híján a kiképzés igen költséges a jelölteknek. E hibák javítása érdekében már is folynak kísérletek.

A sok tanulásból, csak azokat kívánom kiemelni, amelyek meglevő kereteink között is alkalmazhatók, ezek a következők: 1. Anyaghalmaz megtanulása helyett az ifjúságnak nagyobb fokú öntevékenységre, spontaneitásra való nevelése. 2. A tanítóképző

legyen szakiskola, mely az anyag kiszemelésében és feldolgozásában a népiskola érdekét tartsa szem előtt. 3. A gyakorlati kiképzés megjavítása céljából a hospitálás a III. évfolyamtól kezdve illesztessék be az órarendbe és tanári vezetés mellett történjék. 4. Ugy a hospitálás, mint a gyakorlati tanítás nemcsak a tanítóképző gyakorlóiskolájában történjék, hanem terjesztessék ki a város más iskoláira is, továbbá a vidékre. Nemcsak a látókör bővülését jelentené ez, hanem több kapcsolatot az étellel, vidékkel, népneveléssel, s a gyakorlati tanítások számának jelentékeny gyarapodását, mert egy időben több csoport, több osztályban taníthatna. 5. Aki énekből vagy zenéből megfelelő eredményt nem ér el, abból ne képesíttessék. 6. Érettségizett növendékeink ne egy, hanem két év alatt szerezzenek tanítói oklevelet, mert egy év nem elegendő előkészítés ily fontos hivatás betöltéséhez. Jelenlegi képzésükből teljesen hiányzik a IV. évfolyamnak éppen alapvető nevelés-, tanítás- és módszertani anyaga, valamint a népiskola I. oszt.-ban nélkülözhetetlen speciális eljárások gyakorlati elsajátítása, melyeket különbözeti vizsgálattal nem lehet pótolni. E csekély módosítással megközelítené képzésünk egy része az új típusok kereteit. Akire oly jelentékeny szerep vár az emberiség fejlődésének menetében, mint a tanítóra, annak képzése is állandó, fokról-fokra való haladás kell hogy legyen a jobb és tökéletesebb felé.

Irodalom: 1. K. Zierold u. P. Rothkugel: *Die Pädagogischen Akademien*. Weidmannsche Taschenausgaben Heft 70 (1930 Berlin).

2. Karl Weidel: *Die neue Lehrerbildung in Preußen*. (1928. Kurt Stenger Erfurt) Heft 1 der Beiträge zur Lehrerbildung und Lehrerfortbildung.

3. *Die Neuordnung der Volksschullehrerbildung in Preußen*. Berlin Weidmann 1925.

4. *Mitteilungen der Pädagogischen Akademien in Preußen*. (Bonn, Elbing, Kiel tanári testülete adta ki.)

5. H. Becker: *Die Pädagogische Akademien in Aufbau unseres nationalen Bildungswesens*. Leipzig, Quelle u. Meyer 1926.

6. *Preußische Hochschulstatistik*. Kiadta a porosz statiszt. hivatal. Berlin, Struppe u. Winkler.

7. *Aufbau u. Arbeitsweise einer Pädagogischen Akademie*. Kiadta a kiel tanártestület, Diesterweg, Frankfurt a/Main.

8. Paul Kaestner: *Vom Wesen der neuen Lehrerbildung*. Langensalza, Beltz, 1929.

9. Alfred Eckardt: *Der gegenwärtige Stand der neuen Lehrerbildung in den einzelnen Ländern Deutschlands u. in außerdeutschen Staaten*. Weimar Böhlau Nachfolger 1927.

10. *Die Hochschulbildung der Lehrer in Sachsen*. 1925. Dürr, Leipzig.

11. *Das Hochschulstudium der Volks- u. Berufsschullehrer im Freistaat Sachsen*. 1925. Dürr, Leipzig.

12. *Gesetzliche Grundlagen u. Studienordnung der akademischen Lehrerbildung im Freistaat Sachsen*. Seyfert u. Richter 1926. Dürr, Leipzig.

13. *Sächsisches Gesetzblatt*. No. 18.

14. *Mitteilungen der Erziehungswissenschaftlichen Anstalt der Thüringischen Landesuniversität Jena*. 1. Heft. Weimar, Böhlau Nachfolger.

15. Karl Schnobel: *Die Thüringer Schulgesetze*. 4 Heft 1. Teil. Pause, Weimar, 1926.

16. *Denkschrift zur Neugestaltung der Lehrerbildung in Hessen*. Feldmann u. Hoffmann. Braun, Karlsruhe. 1925.

Die Neue Deutsche Schule c. folyóirat. Az akadémiák és Pedagógiai Intézetek évkönyvei, tanrendjei.

Woyciechowskyné dr. Lajos Mária.

Középiskolai tanári továbbképző tanfolyamok.

„A Budapesti Középiskolai Tanárképző Intézet 1925 óta minden nyáron továbbképző tanfolyamot rendez középiskolai tanárok részére. Évenként váltakoznak, más-más középiskolai szaktárgyból tartanak a tanfolyamokon előadásokat a legkiválóbb szakemberek. Az idei tanfolyam július elsejei ünnepélyes megnyitásán a tanfolyamon résztvevő 78 középiskolai tanár előtt Kornis Gyula államtitkár ismertette a középiskolai történelmi oktatás jelentőségét.

Tanfolyamainknak hármas célja van — mondotta többek között. 1. Felfrissítik a középiskolai tanárok szakismereteit; 2. a legújabb tudományos kutatások eredményeiről tájékoztatják a tanárokat; 3. az illető szaktanulmány főbb didaktikai kérdéseinek, tanítási módszereinek haladását bemutatják. — Utoljára négy évvel ezelőtt volt a tanárok számára történelmi tanfolyam és most, hogy újra a történelemre került a sor, jóllehet egyes szaktárgyakból még nem volt tanfolyam, annak a történelmi oktatás rendkívüli világnézeti és nemzeti jelentősége az oka. Csakis a kellő történelmi kultúra talajából nőhet ki a fejlődés tudatossága és tervszerűsége. A múlt ismerete egyben az emberiség, a nemzet, vagy az egyén szellemének önismerete. A másik ok, amiért a történelmi studium az oktatás centrumában van, a világnézet alakító értéke. A beható történelmi műveltség a múlt sokféle személyiségének, eseményének, intézményeinek és alkotásainak szemlélete képesítik a fiatal nemzedéket legjobban a kultúrértékek igazi átélésére. Harmadszor a történelmi oktatásnak nagy a nemzetformáló jelentősége. Az, ami a nemzetet nemzetté teszi, elsősorban a közös hagyományos értékelés, a sok évszázadon keresztül együtt leszűrt értékfelfogásnak, kultúrának, világnézetnek közösége. A jelen tanfolyam tárgya Európa története a XIX. század közepétől és a legújabb kor gazdaságtörténelme és történelmi forrásirodalma“.

Az 1951. évi tanfolyam megnyitásával foglalkozó ezen napi híradás mint látjuk, nemcsak a tanfolyam megalakulását és tervezetét adta tudtára a nagyközönségnek, hanem elsősorban Kornis Gyula államtitkárnak, a Budapesti Állami Középiskolai Tanárvizsgáló Bizottság elnökének és sok egyéb munka között a *Történetfilozófia* c. munka szerzőjének a felfogását a középiskolai történelmi oktatás nagy világnézeti és nemzeti jelentőségéről. Nem érdektelen tehát idéznem a fenti közlést, ha a tanfolyamról meg akarok emlékezni, hisz annak létrejöttét éppen a történelmi oktatás nagy jelentősége magyarázza. Hogy ezt a bpesti középisk.-i tanárvizsgáló bizottság elnöke és a *Történetfilozófia* szerzője különösen jól tudhatja, az minden tekintetben kétségtelen. Megnyilatkozása tehát bevezető alapérték és irányadás volt a meginduló tanfolyami munkában. „Nem vagyok a terméketlen hisztorizmusnak, a múlt önmagáért való kultuszának, a szellemi kérődzésnek a híve. A múlt ismeretének hitem szerint csak akkor van értéke és jelentősége — egyben figyelmet keltő érdekessége —, ha a jelent és jövőt szolgálja...” — hangoztatta a nagy-

értékű megnyitó. „A mult ismerete is elsősorban arravaló, hogy a jövőt ennek alapján formálhassuk.”

Érdekes és értékes tanfolyam lehet ez, mely így indul... Általános, tehát nemcsak középiskolai történelem-tanári vágyak megvalósulása, mely erősítője és mélyítője a szakismereteknek, azonkívül sort kerít a tanítási módszerekre is... gondoltam, mikor ezeket olvastam. Ha nekünk, tanítóképzőintézeti tanároknak ilyeneket még nem is rendeztek, talán mint érdeklődő vendég részt kérhetek én is belőlük? Aztán ezt a tanfolyamot magyar történelem-tanárok részére tervezték, hol végre talán sor kerül olyan kérdések taglalására is, amelyek minket különösen kell, hogy érdekeljenek... A *Nagymagyarország* 1929. évi 12. számában *Trianon elleni küzdelmünk előfeltétele* című tanulmányomban hivatkoztam többek között arra, hogy az egyik bukaresti egyetemi tanár (Jorga Miklós) — még a világháború előtt a maga dákoromán és irredenta szellemű történeti és irodalmi tanításai számára nyári szabad egyetemi tanfolyamot szervezett, melyet számos magyarországi pap, tanító főiskolai és felsőbb osztálybeli középiskolai tanuló is látogatott. — Ilyenféle nyári egyetemi tanfolyamokat a trianoni békerevizio lényegének, irodalmának, eszközeinek, utainak a megvilágítására mi sajnos, még nem szerveztünk. „Nem gyűjtöttük össze az elszakított területeinkre, véreinkre és a revízióra vonatkozó elég bőséges irodalom anyagát sem. Menjünk be valamelyik nagy könyvtárunkba és kérdezzük meg, kinél kaphatjuk meg a trianoni Magyarországra vonatkozó teljes irodalom repertóriumát... Nem tudják megmondani. Pedig ezt az irodalmat ismerni kellene legalább is azoknak, kik önkéntes elhatározással terjeszteni akarják a magyar igazságot és küzdeni is akarnak érte.”

A magyar tanárnak kell legjobban felkészültnek lenni az ilyen irányú munkához. Ha tovább képezzük — különösen a történelmi, földrajzi és irodalmi ismereteit, ezekről a kérdésekről nem szabad megfeledeknünk. Dícséretére legyen mondván az 1931-i nyári tanfolyamnak, erről sem feledkeztek meg. Ez volt az első egyetemi tanfolyam, hol kiváló szakemberek foglalkoztak a külpolitikai kérdések kapcsán az elszakított területeink és véreink kérdéseivel is. Mint ahogyan hamarosan sikerült meg tudnom, nemcsak történelmi előadásokat tűzött u. i. ki a tanfolyam, hanem társadalomtudományiakat és külpolitikaiakat is.

Ügyosztályfőnökünk szíves közbenjárására a középiskolai ügyosztály vezetője és a középiskolai tanárképző vezetősége lehetővé tették számomra is az előadásoknak vendégként való látogatását. A múzeum-körúti bölcsészeti fakultás egyik földszinti termében kényelmesen elfért a hallgatóság, melynek 65 ösztöndíjas és 15 ösztöndíjnélküli tagján kívül néhányan tehát mint vendégek hallgattuk a változatosnál változatosabb témákat. A Tanárképző Vezetősége pontos órarenddel és tájékoztatóval látta el a hallgatóságot, sőt nyolc előadónak többé-kevésbbé részletes előadás-vázlatát (syllabusát) is sokszorosítottatta. Összesen 11 előadó 11 előadást hirdetett a július 1-től 21-ig tartó „történelmi és társadalomtudományi továbbképző tanfolyam”-on. *A történelem* keretében 1. Kovács Ferenc egyet. ny. r. tanár: Gazdaságtörténelem, összesen 6 óra (háromszor két órás előadás). 2. Szekfü Gyula egyet. ny. r. tanár: A legújabb kor történetírása, összesen 4 óra (négyyszer egy órás előadás reggel 8–9-ig). 3. Mályusz Elemér egyet. ny. r. tanár: Európa története a XIX. század közepétől, összesen 6 óra (háromszor két órás előadás). — *A társadalomtudomány* körében: 4. Weis István min. tanácsos: Magyar társadalomrajz, összesen 3 óra (háromszor egy órás előadás). 5. Dékány István egyet. m. tanár: Társadalomtörténelem, összesen 6 óra (egyszer két,

négyszer egyórás előadás). 6. Szandtner Pál egyet. ny. r. tanár: A pályaválasztás és az iskola, összesen 3 egyórás előadás. — A *külpolitika* keretében hét előadás volt, összesen 27 órában. A két előző tárgykör 28-as óraszámát tehát majdnem egymagában elérte. — 7. Vitéz Moór Gyula egyet. ny. r. tanár 3 egyórás előadásban a Népszöveget ismertette. 8. Ottlik György 6 órában (egyórás előadásokban) a világpolitikával foglalkozott. 9. Bajza József egyet. ny. r. tanár a délszláv kérdésről. 10. Szász Zsombor m. kir. kormányfőtanácsos az erdélyi kérdésről. 11. Steier Lajos a tót kérdésről tartottak előadásokat 6—6 órán keresztül.

A hirdetett előadásokat *tanulmányi kirándulások* egészítették ki. Ezek idejét a hétfői napokra tűzték ki, amikor is az előadások teljesen szüneteltek. A nyolc kirándulás közül az egyik kétnapos volt (vasárnap és hétfőn) Lillafüredre és a diósgyőri vasgyárba. A többiek (hét) félnaposak voltak. Helyeik az Árú- és Értéktőzsde; a Magyar Posztógyár Telepe Csepelen; a Központi Statisztikai Hivatal; a Szociografiai Intézet; Társadalmi Múzeum; Főiskolai Szociális Telep Újpesten és az Országos Társadalombiztosító Intézet. — Hogy ezek a tanulmányi kirándulások mennyire beleillettek a hirdetett előadások ismeretkörébe, azt bővebben fejtegetnem felesleges. Egytől végig a legtanulmányosabbak voltak, egyik-másik különösen érdekes. Nagyon megragadta a kirándulók figyelmét pl. az Országos Társadalombiztosító Intézet *Képességtesztáló Állomása*, hol a kora délelőtti órákban bemutatták a vizsgálati eljárás teljes elméletét. Miután 12 órára egy csoport inas volt éppen berendelve, nem követtem a társaságot, hanem visszamaradtam, hogy gyakorlatilag is lássam, sőt cselekvőleg részt vegyek a vizsgálati eljárás végrehajtásában. Hosszadalmas lenne, — de egy külön tanulmányt érdemelne — annak leírása, hogy miféle eszközökkel és mennyire precíz eljárásokkal állapították ott meg a hivatásuk magaslatán álló vizsgálatvezetők az inasoknak vagy egyes iparágakhoz készülőknek különféle képességeit. Csak annyit jegyzek meg, hogy a megvizsgáltakról vezetett lelet és lap 16 képességet sorol fel és azok között pl. a 2. a kézügyességi képességnek 12-féle próbáját vizsgálja, kezdve a dróthajlítás, rajz, papírkivágáson keresztül egészen az írásig, szerelésig.

A hirdetett előadások ismertetése is hosszadalmassá tenné beszámolómat és tekintve azok nagy számát, talán eléggé kimerítőek még sem lehetnének. Csak arra utalok, hogy az előadók közül többen irodalmilag is feldolgozták 3, 4 vagy 6 órás előadásuk tárgyát és így ha nem is kivonatát adták irodalmi munkásságuknak, de az előadásokra kitűzött csekély idejük nem egyszer korlátozta őket abban, hogy közölni valóiknak teljes kimerítő anyagát adják. Hogy példával szolgáljak, *Weis István* magyar társadalomrajza egy háromórás előadás volt. Feltűnő nagy figyelemmel hallgatta mindenki érdekes előadásait és igaz sajnálkozással, hogy azok hosszabbra nem nyúlhattak. De talán ez a három óra is elegendő volt ahhoz, hogy azok, akik még nem ismerték Weis István eddigi és még ezek után elkövetkező irodalmi munkásságát, előveszik *A mai magyar társadalom*, *A falu* vagy *Hová?* című munkáit és azok tanulmányozásával egészítsék ki azt, amit a 3 órás magyar társadalomrajz adhatott nekik az elmúlt nyáron. Volt olyan előadó is (*Steier Lajos*), kinek hirdetett előadásait többé-kevésbé bizonyára megtaláljuk *Ungarns Verwaltung* c. hatalmas munkájában. De a 45 pengős, terjedelmes munkához nehezen lehet hozzáférni és mert magyarul ez a mű nem jelent meg, csak a németül tudók olvashatják. Nagy hálával gondolhatunk tehát a tanfolyam szervezőire azért is, hogy lehetővé tették *Steier Lajos* tót kérdésre vonatkozó gondolatainak magyar nyelven való elhangzását. Még

hálásabbak lennénk, ha ezek az előadások magyar nyelven is megjelenhetnének. A trianoni igazságtalansággal foglalkozó irodalom ezzel értékes munkával gyarapodnék, 3-4 és 6 órás előadások mindenesetre nem minden kérdést fejtegethetnek kimerítően. Hogy csak egyre mutassak rá: Mit lehet hat órán keresztül feldolgozni Európa történetéből a XIX. század közepétől? De azért hangsúlyozni kívánom, hogy látszólag még a legszélesebb körű kérdést felölelő rövid kollégiumnak is nagy haszna és értéke volt. Nemcsak az, hogy alkalom adódott az előadói személyiség közvetlen megismerésére és meghallgatására, személyi kapcsolatok teremtetésére, de szempontok voltak gyűjthetők a nagyobb lélekzetű anyaggal való további foglalkozáshoz. Mert kétségtelen, hogy a szakismereti továbbképző tanfolyamoknak akkor lenne meg az igazi hasznuk, ha a résztvevők az előadások elhangzása után belemélyednének a hirdetett kollégiumok tartalmába, vagyis feldolgoznák annak rávonatkozó irodalmát. Itt vehetnék aztán nagy hasznát azoknak a szempontoknak, amiket az előadóktól kapnak a hallgatók, ha mindjárt az előadók csak rövid ideig is foglalkozhatnak a fejtegetésre kitűzött tárgyukkal. Ezért volna nagyon hasznos dolog, ha az egyes előadásoknak (még ha rövid tartalmúak is), nemcsak kimerítő vázlatát (syllabusát) kapnák meg a hallgatók, hanem a rávonatkozó irodalmát is. Az előadások közben elhangzó neveket (különösen ha azok idegenek), nem mindig lehet jól megérteni és lejegyezni. A legfontosabbak helyet kaphatnának a részletesebb vázlatban.

Rövid beszámolómnak azonban nem célja különböző kívánságoknak, bíráló megjegyzéseknek az elmondása, hanem inkább csak annak megállapítása, milyen végtelenül hasznosak és megbecsülhetetlenül értékesek a továbbképző tanfolyamok. Nagy kár tehát, hogy az ilyenfajta továbbképzésben eddig csak a középiskolai tanárok részesülhettek. Két éve ugyan a kereskedelmi iskolai tanárok részére is megindult a szakirányú továbbképzés (idegen nyelvek, könyvvitel), de ezek ideje sem volt olyan terjedelmű, mint a középiskolai tanárok részére szervezett tanfolyamoké. Azt hiszem, nem kell bizonyíttatnom, hogy mindenfajta iskola tanárának nagyon szükséges a szakismereteit felújítani, tájékoztatni a legújabb kutatások eredményeiről és bemutatni az illető szaktanulmány főbb didaktikai kérdéseinek, tanítási módszereinek a haladását. Nem szerényletség tehát a tanítóképzőintézeti tanárság részéről sem, ha éppen ezen nagy és nemes célok érdekében a maga részére is hasonló tanfolyamok rendezését kéri. Igaz, hogy a mi iskoláink és tanáraink a száma kevesebb mint a középiskoláké és a tanfolyamok előadóinak fizetett tiszteletdíjak kisebbszámú hallgatóságnak nagyobb anyagi befektetésként tűnhetnek fel. De ha ilyenirányú takarékosági szempontok vetődnének fel, akkor könnyen lehetne ezen úgy segíteni, hogy a nyárihoz hasonló tanfolyamra ne csak a középiskolai tanárok sorából vegyenek fel hallgatókat. Középiskolai tanárkollegák voltak azok, kik a tanfolyami órák tízperceiben velem beszélgetve felvetették, milyen könnyen belekapcsolhatták volna a tanítóképzőintézetek történeti tanárságát is az idej tanfolyam munkájába. Az bizonyos, hogy az idei 11 előadás egytől végig olyan volt, mely mind megfelelt a mi tanárságunknak is. Már az 1927.-i magyar nyelvi-irodalmi és történelmi tanfolyam két történelmi előadásáról (mert csak ennyi volt) ezt nem mondhatjuk, mert akkor 12, illetve 16 órában a középiskolák érdekeit inkább szem előtt tartó didaktikai kérdéseket fejtegettek az előadók (*Domanovszky J.* és *Mályusz E.* egyetemi tanárok). A régebbi tanfolyamok közül nagyon megfelelő tanfolyamok lettek volna a természettaniak

(1928-ban és 1930-ban), a kémiai (1928-ban) és a földrajzi (1930-ban). Az utóbbin dr. Kéz Andor tanítóképzőintézeti tanár is szerepelt 6 órában a nyolc előadó tanár között. Így annál inkább lehetett volna esetleg néhány földrajzszakos tanítóképző tanárt is felvenni a középiskolai hallgatók közé. Valószínűleg az adminisztrációs nehézségek zárták ki ennek a lehetőségét, de azok leküzdése nagyobb nehézségekkel nem járhat. Mindenesetre egy kis anyagi áldozat is szükséges ahhoz, hogy a mi tanárságunk továbbképzésére is sor kerüljön. Nem irigyeljük a középiskolai kartársak szerencsését, ellenkezőleg csak örvendünk, ha arra gondolunk, hogy 1925 óta — nem egyszer szinte kétségbe vont tanárképző-intézetük — *11 tanfolyamot tudott rendezni, 3 és 4 hetes időtartalommal* számukra. Örvendünk ennek azért, mert a tanfolyamokon összesen résztvett 448 tanár megnövekedett tudása és tanítási készsége tetemes többletet jelent a magyar kultúrának.

Külön szerencsének nevezhető még az is, hogy a 448 tanár közül *381 ösztöndíjban is részesülhetett*. A legutóbbi tanfolyam 78 hallgatója közül 65. Az ösztöndíjak összege — eltekintve egyes szerzetes tanároktól, kik szemináriumaikban ellátást kaphattak, fejenként 250 pengő volt, melyhez még 20—20 pengő járult a kétnapos kirándulás költségeinek fedezésére. Ha elgondoljuk, hogy az ilyen nyári tanfolyamok anyagi segítsége azt is lehetővé teszi, hogy a tudás gyarapításán kívül a vidékről feljött kartársak a székesfőváros érdemes látnivalóit is újból megtekinthessék, akkor mindenképen beláthatjuk ezen tanfolyamok hasznos és értékes voltát.

A tanfolyamokon résztvett tanárok, tanárnők leckeigazolványt kaptak, melybe kötelesek voltak bejegyezni az előadásokat és az előadó tanárok utolsó óráin azok aláírásával tanúsítani, hogy az előadásokat látogatták. Külön beszámolóik, kollokviumok tehát — legalább is az utolsó tanfolyamokon — nem voltak.

A legutóbbi nyári tanfolyam utolsó órájának a végén a hallgatóság a vizsgateremben gyülekezett, hol a középiskolai tanárképzőintézet elnökhelyettese, dr. Melich János prof. búcsúztatta szép beszéd kíséretében az ország különböző részeiből összegyűlt és összebarátkozott tanárokat és előadókat. Köszönetet mondott ismételten a vall. és közokt. minisztériumnak, amiért 1931 nyarán is valóra válhatott a középiskolai tanárok tanfolyama és Isten áldását kérte a jól elvégzett munkára. A tanfolyam bezáró aktusán megjelent a középiskolai ügyosztály főnöke is, kivel volt szerencsém beszélgetni az elkövetkezendő tanfolyamok jövőendő sorsáról is. A már nyáron meginduló nagyarányú takarékoskodás miatt ezt a sorsot ólméltósága nagyon bizonytalanannak látja. Valóban az anyagiak terén jól tudjuk, milyen siralmas helyzetben van az országunk, de ezt a továbbképző munkát, mely annyira bevált és a tudás, tanítási készség gyarapításában mérhetetlen szolgálatokat tesz tanárnak, iskolának és rajtuk keresztül az egész országnak, megszüntetni, leépíteni nem szabad. Ellenkezőleg, még jobban ki kell építeni és bármiféle útkon-módokon lehetővé kell tenni tanítóképzőintézeti tanárságunk részére is már a következő nyáron a hasonló irányú és terjedelmű továbbképző tanfolyamot. Mert ne feledjük, hogy nekünk — trianoni magyar tanároknak legfőbb erősségünk ma a tudás, amit erősíteni, fejleszteni, újabb szempontok alapján értékesíteni elsősorban közvetlenül ható, szuggesztív erejű, nagy tudású előadók munkássága révén tudunk majd legjobban.

Mesterházy Jenő.

EGYESÜLETI ÉLET.

Sarudy Ottó temetése. Sarudy Ottó hirtelenül bekövetkezett halála mindenfelé megdöbbenést és fájdalmat okozott. Van benne tragikum, mely erősen megfogta a barátok, tanítványok, kartársak, közeli és távoli ismerősök lelkét. Úgy éreztük, hogy időelőtt ment el s még követelése volt az élettől. Egy emberéleten át lankadatlanul dolgozott és a súlyos csapások okozta egyéni fájdalmait mindenkor emberfeletti erővel leküzdötte, csak hogy munkaerejét maradék nélkül a köznek szentelhesse. Munkás élete jutalmául a pihenés csendes és boldog éveit érdemelte. Ezekről fosztotta meg a kegyetlen halál.

Október 28.-án sokan keresték fel a Farkasréti-temető halottasházát, hogy búcsút vegyenek a hirtelen elköltözöttől. A közokt. minisztérium tanítóképzői ügyosztályának képviselőjében megjelent *Greszler Jenő* miniszteri tanácsos. Jelen voltak *Horn József* és *Stróbel Ernő* központi szolgálatra rendelt igazgatók. A kereskedelmi iskolák főigazgatósága részéről megjelent *Simoncsics Alajos* kereskedelmi isk. igazgató, a tanítóképzői főigazgatóság tisztikara *Balázs Béla* főigazgató vezetésével. Ott voltak az összes bpesti és cinkotai intézetek igazgatói, tanárai és felsőbb évfolyamú növendékei. A halottasházat betöltötte a rokonok, barátok, tisztelők és ismerősök gyászoló sokasága.

Szívbemarkolóan hangzott fel a *Kishonti* Barna zenetanár vezetése alatt álló ifjúsági énekkar ajkán a *Mért oly borús* kezdetű gyászenek. A ref. pap imája és búcsúszavai után *Balázs Béla* főigazgató megható részletekben gazdag beszédben búcsúzott el az örökre távozótól. — Ebben a szomorúsággal, bajjal teljes életben — úgymond — igen nehéz szerepet osztott ki nekem a Sors: 20 év alatt harmadszor kell búcsúztatnom Sarudy Ottót. Mint a dévai áll. tanítóképzőintézet igazgatóját elbúcsúztattam őt tanári testületünk nevében 1911-ben, amikor a kolozsvári áll. tanítóképzőbe helyezték át. Akkor elmondtam, hogy 4 évi, cél tudatos, szigorúan tervszerű, következetes igazgatói munkával hogyan állított talpra egy nehéz helyzetbe került intézetet; a lelkes munka hevítlében hogyan olvasztott egyé érzésben, gondolatban, cselekedetben mindannyiunkat, akik annak a testületnek tagjai voltunk.

Most is fülemben cseng az a mondása, mellyel első értekezletünket megnyitotta: „Azt nem tudom, hogy kell igazgatni, de szomorú és sajnálatos eseteken volt alkalmam tapasztalni, hogyan nem kell. Iparkodni fogok a helyes módját megtalálni.“

Őszinte jóakarattal kereste és megtalálta ezt a módot s ezzel olyan példátlan testületi jó szellemet teremtett, mely a hivatalos felsőbbbségtől gyakori elismeréssel jutalmazott legeredményesebb munkát termelte ki.

Mint erejének teljességében levő szaktanár a tárgy természetéből következő egyszerű, világos, minden mesterkéeltség nélküli módszeres eljárásával a legszebb példákat adta arra, hogy kell a feltétlenül szükséges lényegét minden tanulóval elsajátíttatni és a bukás lehetőségét kizárni.

Mint ember puritánsága és kemény határozottsága mellett is együttérző, meglelelkű tudott lenni. Tanártársaiban és tanítványaiban éles tekintetével akaratlanul is meglátta a fogyatkozást, a hibát, de nagyfokú tárgyilagossággal kereste, éber lelkiismeretével megtalálta és a becület, a jószándékú ember nemes, tiszta örömével ki is használta a jótulajdonságot, az ügyre nézve nyereséget jelentő emberi és tanári értékeket.

Amikor a könnyezve búcsúzó kartársak nevében megöleltem, a magunk megnyugtatóására azt a hitünket fejeztem ki: ha mi el is veszítjük őt, a kolozsvári igazgatói székben, mely akkor a 2. hely volt az ország-

ban, sokkal nagyobb mértékben megtalálja a magyar tanítóképzés ügye. Hangoztattam, hogy legjobb meggyőződésünk szerint a kolozsvári igazgatóság még nem jelenti további pályájának delelő pontját.

Mint kolozsvári igazgató, tapasztalatainak teljességét belevitte annak a gyönyörű új intézetnek tervébe, melyet 1913-ra addig nem tapasztalt bőkezűséggel építtetett fel a közokt.-ügyi minisztérium. Ennek a szép intézetnek avatóünnepé azonban — sajnos — eljegyzési ünnep is volt: Sarudy Ottónak és a csapást-csapásra küldő Végzetnek eljegyzési ünnepé: a világháború forgataga kórházba tette az akkor legmodernebb tanítóképző épületét, legkisebb gyermekét difteritisz ragadta el, tanárjelölt leányát, boldogságát és büszkeségét az 1918-iki nagy influenza-járvány tépte ki karjaiból, eltemette özvegy édesanyját, egy tragikus sorsra jutott testvérbátyját és napról-napra meg kellett siratnia két nagy szerelmét: szétszaggatott hazáját és a csapások súlya alatt gyógyíthatatlan beteggé lett hitvesét.

Az igazi acél annál keményebb, minél súlyosabb pörölyütések érik. A sebzettszívű Sarudy Ottó is a munkába ölte fájdalmát. Az egyetemi város alkalmait önművelésre, továbbképzésre használja fel, s egymásután gazdagítja országosan kedvelt tankönyveinek sorozatát.

Amikor pedig Erdély művelődési fellegvárában a még megmaradt egyetlen bástyára gyülekezik fel a magyar védőserég, Sarudy Ottó is felsorakoztatja lelkes gárdáját: az oláhok által megszüntetett áll. tanító- és tanítónőképző-intézet tanáraival Majláth püspök hívó szavára a ref. Sarudy Ottó szervezi meg a kath. Marianumban a koedukációs tanító- és tanítónőképző-intézetet.

A beteg feleség miatt azonban ezt a harcot már nem vívhatja végig, átadja az intézet vezetését hűséges fegyvertársának, Pálmai Lenkének s mint kiutasított vagonlakó jött el Kolozsvárról.

Jól sikerült orvosi műtét után fokozott erővel s a magyar felármadásba vetett rendíthetetlen hittel tanít 1 éven át a II. ker. áll. tanítóképzőben, mint beosztott tanár. A főigazgatóságon töltött fél év után első jelentősebb sikereinek színterén, Pápan vezeti az áll. tanítóképzőt, ott főigazgatói munkakört is kap, s hamarosan Budapestre kerül ismét, mint főigazgató. Ezt a hivatalt 1928-tól egyedül vezette.

Derekasan kivette részét abból a szervező munkából, mely 1900 után a magyar tanítóképzést kifejlesztette. Mint legtermékenyebb tankönyvrónk, közkedvelt tankönyvein át a nemzeti műveltség elemeivel töltötte meg a mai tanítónemzedék lelkét. Főigazgatói látogatásai alkalmával adott módszeres utasításai, fejtegetései, mintatanításai nagyban elősegítették módszeres eljárásunk kialakulását. Példás pontossággal, fáradhatatlanul vezette a főigazg.-hivatal ügyeit, amíg szolgálati ideje be nem telt.

Ekkor önként távozott. Komolyan kértem, mielőtt nyugalomba helyezése iránti kérését beadta: várjon még az ügy érdekében, nagyon kezdő, új ember vagyok még a főig. hivatalban, ne hagyjon magunkra. Azt felelte: „Amit elvül hirdettem, most a példámmal nem cáfolhatom meg.” Arra célzott, hogy a mai nehéz körülmények között fiatalabbaknak az érvényesülésre teret kell engedni.

F. évi jan. 31-én búcsúztattam el másodszor. Búcsúztunk tőle abban a reményben, hogy csak a hivataltól válik meg, de a hivatástól nem. Ezt a reményünket érintetlen munkakedvével igyekezett is beváltani. Szorgalmasan dolgozott tanítóképzői és népiskolai újabb tankönyvein.

Amikor f. évi jún. 31-én 12 órakor felhívott, vegyem át íróasztalát.

így szólt: „A még hátralevő 2 órát engedjétek el. Ha Isten segít, a további munkával majd kipótólok a tanítóképzés ügyének. Most egy kicsit mégis elszorult a szívem. Megyek.”

Lekísértem a minisztérium épülete előtti villamos megállóhoz. Úgy ült, szállt fel már akkor, szokott nyugalmaival, mint aki csak egy másik íróasztalhoz készül átülni.

Feledhetetlen, drága Barátom, Mesterem, Sarudy Ottó, most harmadszor búcsúztatlak! Az első kettőnél Neked is fájt a búcsúzás, most már csak nekem és hivatali tisztviselő társaimnak, volt kartársaidnak, feljebbvalóidnak, tisztelőidnek, gyászba borult özvegyednek, életed féltve szeretett folytatójának, egyetlen fiadnak.

Tegnap hajnalban megint elszorult a szíved, az a sokat szenvedett, a Sors kemény csapásai alatt sokszor felsajgott szív és a kérlelhetetlen Hívogató halálos jeladását megérezve, mondottad ismét: „Megyek!”

Indulásod nekünk itt fájdalom, lelki megrendülés, borzongató hideg föleszmélés arra, hogy ilyen rövid és bizonytalan emberi létünk ott túl: boldog találkozás és egyesülés Neked azokkal, akiket a sír mélysége és a trianoni határ választott el Tőled. Megdöbbenve tekintünk a koporsóra, mely porhüvelyedet fedi, de nem zúgolódunk az isteni végzésen, mert tudjuk, hogy ha emberi gyengeségeket hordott is magában ez a porhüvely, Istentől megáldott volt az nagy-nagy akaraterővel, szorgalommal, munkakedvvel, munkabírással, nemes törekvéssel, ügyszeretettel, feljebbvalók tiszteletével, alárendeltek megbecsülésével, tanítványok szeretetével, a magyar iskoláért való rajongással, a magyar feltámadás előkészítéséért való lelkes munkakészséggel.

Ahogy a megbecsülő, a kegyeletes emlékezésben a természet rendje szerint évről-évre egyre jobban halványul testi képed előttünk, annál tisztábban, világosabban látjuk majd, hogy Sarudy Ottó nem az enyészet martalékává lett maréknyi hamu és por volt csak: hanem maga a munka, a szorgalom, a magyaros akarás élő példaképe, a magyar tanítóképzés nagy vesztesége ebben az órában, úgy érezzük, de végeredményben mégis a tanítóképzés nagy nyeresége.

Az itt megjelentek serege bizonyítja, hogy ez úgy van, úgy lesz, s éppen ezért nem is a panasz és zúgolódás tör fel a Téged gyászolók lelkéből az én ajkamon át, hanem hálaadás és buzgó imádság száll a Mindenhatóhoz, mert beteg szíved mellett is adott Neked elég időt arra, hogy munkádat az ügy javára elvégezhesd és számadásodat nyugodt lelkiismerettel lezárhasd.

Öszinte fájdalomban is ezzel a megnyugtató gondolattal bocsátlak utadra, amidőn utoljára búcsúzó Tőled, Sarudy Ottó: Isten Veled!

A kolozsvári kartársak nevében Pálmai Lenke, a kolozsvári áll. tanítónőképző-intézet egykori igazgatója mondott búcsúszavakat.

Drága halottunk! Engedd meg, hogy egy pillanatra én is megállítsalak az örökkévalóságba induló utadon és azok nevében búcsúzzam Tőled, akik olyan közel álltak nemes, jó szívedhez, akikért annyit fájt, zokogott vérzett lelked, akiket a gyászos trianoni határ ma elszakít Tőlünk, de akik lélekben itt vannak, ezek a Te erdélyi, kolozsvári tanártársaid, tanítványaid, jó barátaid.

Én Kolozsvárott, a szomorú világháború alatt közvetlen tanúja voltam a Te nemzetépítő, nemzetmentő munkádnak: tanúja annak a heroikus küzdelemnek, amelyet a magyar tanítónévelés megmentéséért a legválságosabb időben folytattál. Tanúja voltam az összeomlásnak, impérium-változásnak. Akkor is Te lettél vezérünk, a Te nagy hívó, hívakodó magyar lelkeddel Te öntöttél belénk erőt, hogy össze ne roppanjunk,

hanem reménykedő lélekkel dolgozzunk Magyarország feltámadásáért. És amikor minden törekvésünk hiábavaló volt és a tanítóképzés erősváraitól kiűzték a bitorlók. Te megszervezted a felekezeti közti tanító-, tanítónőképzőt, ezzel megmentetted tanítványainkat, a sok, lelkes magyar ifjút a tanítói pálya derékbetörésétől, a két testvérintézet tanári karát pedig a kenyérnélküliségtől. Ezért a munkádért űzték ki drága kincses Kolozsvárról az új imperium urai! És ekkor tanúja voltam annak a szomorú búcsúzásnak, mellyel otthonodtól, tanítványaidtól, tőlünk, hitet, reményt, vezért veszített kartársaidtól, nemzetépítő munkádtól, gyönyörű alkotásaid színhelyétől és attól a két sírhanittól búcsúztál, amely drága gyermekeid földi porait, annyi szép reményt, boldogságot, örömet zárt magába.

Most részint a valóságban, részint lélekben megint itt állnak mellettünk mindazok, akik akkor annyi fájdalommal, de felszabadult kolozsvári viszontlátás boldog reményével búcsúztunk tőled, hogy utolsó Istenhozzádott mondjunk neked, akinek földi létére többé új élet nem fakad, akit a sír örökre elföd előlünk.

A halál sietve ragadta el őt tőlünk, mintha félt volna, hogy az érte aggódó lelkek szeretete kiveszi hatalmából és visszahozza őt az enyészet szélétől. Kiszenvedett nemes lélek! Romlandó földi tetemed mellett búcsúzik tőled a rabigában szenvedő Erdély, a sirató Kolozsvár, hogy megköszönje neked felszabadításáért, boldogulásáért folytatott önfeláldozó áldozatos munkádat. — Amíg magyar néptanító lesz Erdélyben, addig nevedet, emlékedet, gazdag érdemeid őrzik Erdély bércei, tanítványaid százai, akik a magyar faj jellemsszilárdságának, erős egyéniségének példaképei, a magyar nemzeti eszmény tántoríthatatlan harcosai, mert Te ilyenekké neveltetted őket. Örizzük mi, kolozsvári tanártársaid, barátaid, akiknek érted imádkozó óhajtaása egyesül abban, hogy az élet és halál ura, akiben jóságos lelked olyan őszintén hitt és remélt, adjon csendes, békés nyugodalmat neked.

Gyászoló Gyülekezet! Erdély nevében, a sirató Kolozsvár nevében búcsút veszek e koporsótól és leteszem arra az emlékezés hervadhatatlan virágát, mely Sarudy Ottó hamvait zárja magába. Példát adott ő minden időkből a kötelesség hű teljesítésére! Legyen vigaszunk, hogy példáját sokan követik! Amen.

Pálmai Lenke búcsúbeszéde után tanáregyesületünk gyászát és fájdalmát dr. Frank Antal egyesületi alelnök tolmácsolta a következőkben:

A Tanítóképző-intézeti Tanárok Országos Egyesülete nevében búcsúzom tiszteleti tagunktól. A férfiasság legszebb erényei: a nyíltság, az egyenesség, a szilárd jellem díszítették Sarudy Ottó kir. főigazgatót. Ha a nemzeti élet minden pontján mindenki olyan hivatásszeretettel töltötte be munkakörét, mint ahogyan Sarudy Ottó megoldotta a saját feladatát, akkor nem kellene aggódnunk a nemzet sorsáért. Mint tanár az ifjúságnak él, mint a tudomány és művészet hivatott munkása alkot a magyar nyelv, a magyar irodalom és a zene területén, mint főigazgató komolyan ellenőriz és sikeresen irányít. Nem kereste a népszerűséget, hanem az abszolút igazság szerint törekedett a hibákat feltárni és az érdemeket elismerni. Nemcsak szavakkal, hanem példával is irányított. Meglehetősen általános emberi vonás, hogy az ellenőrzés és irányítás nem rokonszenves. Azonban ennek ellenére Sarudy Ottó főigazgatót — a szigorú emberek sorsával egybekapcsolat átmeneti nehézségek után — mindenütt szívesen látták. Szeretettel áthevített komolyságával, határozottságával. — szilárd elvi álláspontjával, igazságszeretetével, megértésével sok barátot szerzett mind a gondjaira bízott ügynek, mind saját személyének.

A mai ifjúságnak sok vonásban lehet mintaképe. Nemes jellemvonásai közül most csak vasakarátát és kegyeletérzését akarom ide vetíteni. Szegény fiú volt, aki diákkorában saját keresetéből tanult, s akit fáradhatatlan munkássága a pedagógusok legmagasabb polcára emelt. Lankadatlan munkakedve szinte új életre lobbant nyugalombavonulása idején. Meg akarta írni a népiskolai énektanítás vezérkönyvét. Alig 2 hete, hogy erről a tervezett munkáról, amelynek kész első részét elolvashattam, eszmecserét folytattunk. Ezzel kapcsolatban bámultam fiatalos alkotó erejét, láttam a lelkesedését olyan gondolatokért, amelyek valóban alkalmasak arra, hogy a népiskolai énektanítás színvonalát — a mai népoktatás szellemében — emeljék. Mintha most is hallanám, amint mondja: „Mesterkélte az olyan énektanítási módszer, amely a módszer kedvéért kiforgatja a dallamot eredeti jellegéből. Nem a dallamot kell a módszerhez, hanem a módszert a dallamhoz igazítani. Holnap szándékozott eljönni az I. k. áll. tanítóképző-intézet gyakorló iskolájába, ahol tanulmányozni akarta azt, hogy módszere mennyiben alkalmazható. Mester! Holnap nem jöhetsz már hozzánk, de munkásságodat folytatjuk.

Sarudy Ottó kegyeletérzése alapján indítottuk meg azt a mozgalmat, amely kb. 500 pengő összeget hozott össze Bartalus István földi maradványainak a németvölgyi temetőből a farkasréti temetőbe való áthelyezésére. — Sarudy Ottó! Barátságodra csak úgy voltunk méltók, ha bennünk olyan kegyelet él irántad, mint amilyen Benned élt Bartalus iránt. — Most szubjektív megnyilatkozásra kérek engedelmet. Vezér! Hétfőn délben kaptott kedves leveledre már nem válaszolhattam. Fogadd most mélységes köszönetemet.

Országos egyesületünk valamennyi tagja köszöni útjelzésedet, barátságodat. Köszönjük, hogy egyesületi munkánkban utolsó leheletedig tevékenyen résztvettél.

Sarudy Ottó! Drága halottunk! Isten veled!

Végül a volt tanítványok nevében *Schallerné Mészáros Dóra* polg. isk. igazgató mondott meghatott hangú szavakat:

Búcsúzni jöttem volt növendékei nevében. Ugy érzem, mintha most is padban ülve áhitattal lesném azokat a szavakat, melyek bennünk a nemzeti érzést, a büszke magyar öntudatot ébresztették. Azóta nagyot fordult a világ kereke, sok minden megváltozott, de a mi nagyrabecsülésünk, őszinte tiszteletünk, ragaszkodásunk a régi. Babérkoszorút hoztam a tanítványok nevében, én az első tanítvány, babérkoszorút, mert tudom, hogy ennek levelei sohasem fognak elfonnyadni sírodban, mert táplálni fogja őket a tanítványok örök szeretete, hálája. El kell válnunk! Talán azért szólított a Mindenható magához, hogy minden ízében magyar szíved ne legyen kénytelen átszenvedni ezt a bizonytalan jövőt, amely előttünk áll. Ezekkel a gondolatokkal belenyugszunk Isten akaratába, de itt fogadom mindannyiunk nevében, hogy azok a nemes érzések, melyek egész életednek irányítói voltak, a mi vezéreszméink lesznek a jövőben s akkor nyugodtan pihenhetsz, mert a magyar pedagógia, melynek egész életedet szentelted, jó kezekben lesz letéve.

Az ég áldjon meg a sok jóért, amit velünk tettél. Nyugodj békében, Isten Veled!

A gyászbeszéd elhangzása után a Kishonti Barna vezetése alatt álló tanítóképző-int. énekkar, a *Te benned bízunk eleitől fogva* kezdetű zsoltárt énekelte.

Sarudy Ottó földi maradványait a család Pápára szállíttatta. A tulajdonképeni temetés ott történt okt. 29-én. Az áll. tanítóképző tornaterme előtti téren koszorúkkal borított ravatalra helyezték a koporsót.

A gyászszertartásra Győrből s Kőszegről is érkeztek kartársak. A gyászszertartást, amelyet a pápai áll. tanítóképzői énekkar gyászéneke nyitott meg, *Olé Sándor* pápai ref. lelkész végezte. Utána *Szarka Lajos* igazgató, az intézet tanári testülete nevében meghatott hangon a következő búcsúbeszédet mondotta.

Mélyen tisztelt gyászoló gyülekezet! — Néhány évvel ezelőtt *Sarudy Ottó*, kir. főigazgató, kinek gyásztisztességtételére most összegyülekeztünk, intézetünk növendékei számára egy alapítványt létesített. Az alapítólevél bevezető sorai — saját fogalmazásában — így hangzanak:

„Isten különös rendelkezése következtében életem fontosabb eseményeinek javarésze a pápai m. kir. áll. tanítóképző-intézettel van szoros kapcsolatban. Itt kezdtem meg tanítóképző-intézeti tanári működésemet; itt, működésem első heteiben, ismerkedtem meg boldog emlékü feleségemmel, szül. Harmos Etelkával; ide kerültem vissza hét havi távollét után a znióváraljai m. kir. áll. tanítóképzőből; itt töltöttem el nyolc esztendőm mint az intézet segéd-, majd rendes tanára; itt indult meg szerény irodalmi működésem; innen nevezett ki a vallás- és közokt. miniszter úr a dévai m. kir. áll. tanítóképző igazgatójává; itt nyertem új otthont, mikor az oláhok a kolozsvári m. kir. áll. tanítóképző igazgatói székéből elmozdítottak és a városból kiutasítottak; itteni működésem idején emelkedtem a főigazgatói állásba; innen kísértem ki utolsó útjára felejthetetlen feleségemet.“

Most még egy mondat s egy élet, egy magasan ívelő pálya lezáródott; Ide tértél vissza, mikor a munkában és küzdelemben megfáradtál s innen kísérünk ki utolsó utadra, az örök nyugalom helyére.

Nincs egy éve, amikor elbúcsúztál tőlünk mint főigazgató, amikor kijelentetted, hogy ez az utolsó hivatalos látogatásod s hogy ez az intézet s ennek tanári testülete áll szivedhez legközelebb s ígérted, hogy az itt szövődött baráti kapcsolatokat ezután is fenntartani és ápolni kívánod. Ki gondolta volna akkor, hogy egy év sem telik el s már csak lezárt koporsód előtt adhatunk kifejezést fájdalunknak!

Munkás életed méltatására, érdemeid felsorakoztatására, amelyeket mint tanár, igazgató és főigazgató a magyar tanítóképzés terén szereztél, nem térek ki, mert ez már tegnap ilyenkor Budapesten, elbúcsúztatásod alkalmával megtörtént a Tanítóképző-intézetek kir. Főigazgatósága, a Tanítóképző-intézeti Tanárok Orsz. Egyesülete és a pályatársak részéről. — Mi csak búcsúzni jöttünk, búcsúzni intézetünk volt, érdemekben gazdag tanára, igazgatója és főigazgatójától, búcsúzni az örökké derűs kedélyű, kedves kartárstól s búcsúzni a hű baráttól. Emlékedet mélyen a szivünkbe zárjuk, példásan munkás, eredményekben gazdag, küzdelmes életedet példaképen az ifjúság elé állítjuk buzdításul s ápolni fogjuk emlékezetedet mind az idők végezetéig. Kedves barát, Isten veled!

A beszéd után a temetőbe kísérte a koporsót a gyászoló közönség. Ott a családi kriptá előtt a lelkész imája után még *Lux Gyula* vett búcsút a távozótól a következőkben:

A Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesülete, a tanítóképző-intézetek kir. főigazgatósága és volt munkatársaid megbízásából jöttem ide, hogy itt a sír szélén mondjak utolsó Istenhözádat neked. Megtört szívvel állok itt, hogy búcsút vegyek tőled, aki oly váratlanul távoztál körünkől. A te távozásod súlyos vesztesége nemcsak hozzátartozóidnak, hanem mindazoknak, akik veled működtek, akiknek te voltál a tanítója, vezetője. A te egyenes, becsületes, őszinte lényed, meg nem alkuvó erős jelleged, szerető szived nevelő hatással volt mind-

azokra, akinek a sors megadta, hogy akár mint tanítványok, akár mint tanárok élvezhessék nemes egyéniséged jótékony hatását. Mintaképül szolgáltatál egész életedben tanítványaiddnak és tanártársaidnak is mintaszerű életteddel, amely a hit, a becsület, az emberszeretet és a hazaszeretet alapjain épült fel.

De veszteség vagy a magyar pedagógiának is. Fáradhatatlan és termékeny pedagógiai munkásságodnak még nem szakadt vége a hivataltal asztaltól való távozásoddal, nagy lendülettel fogtál hozzá pedagógiai munkásságod betetőzéséhez, de a halál a szó szoros értelmében a kezedből ragadta ki a tollat amellől a munka mellől, amely hivatva volt a magyar pedagógiának olyan területét művelni, amelyen te elsőrangú, kiváló mester voltál.

De te nyugodtan pihenhetsz, mert elvégezted kötelességedet ezen a földön úgy, mint ahogy azt kevesen végzik el. Becsületes, értékes munkásságodnak eredménye és jutalma volt, hogy eljutottál a tanári pályának a legmagasabb fokára, oda, ahova csak a legkiválóbbak juthatnak. És nyugodtan pihenhetsz azért is, mert folyton bővülő munkakörödben igen sok ember érezhette értékes egyéniséged jótékony hatását. És hogy ha te el is távoztál, itt maradt közöttünk lényednek sok értéke, amelyet lelkünkben és szívünkben továbbhordozunk. Pihenj tehát békén, kedves barátom! Isten veled, Sarudy Ottó!

Miközben a koporsót a családi sírboltban elhelyezték, Füredi Döme cigányzenekara Sarudy Ottó három kedves dalát játszotta búcsúzóul.

Emlékének fennmaradását biztosítják munkás életének értékes eredményei és a tanítóképzői társaság hálás kegyelele!

Októberi taggyűlés. Egyesületünk október hó 29-én 5 órakor taggyűlést tartott a VII. ker. áll. tanítónőképző-intézetben. Jelen voltak: Tabódy Ida, W. Lajos Mária dr., Undi Mária, Meskóné Veverka Edit, Medgyesi Ilona, Herkovits Ilona, Éber Rezső, Bocskay István, Erdélyi Olga, Szántó Lenke, Ibererné Popovits Olga, Bertha Mária, Madarasné Hanvay Ilona, Tscheik Ernő, Mesterházy Jenő, Grynæus Ida, Mihalik József, Soós Marcellina Salvátor, Friebeisz Engratia Salvátor, Sr. Tarascovits M. Ernestina, Kerner M. Lucia, Váradi József, Frigyes Béla, Pócza József, Frank Antal dr., Emkő Gyula, Kiss József.

A gyengélkedő *Párvy* Endre elnök helyett *Frank Antal* az ülést megnyitva szomorúan emlékezett meg egyesületünk tiszteletbeli tagjának, *Sarudy Ottó* ny. kir. főigazgatónak váratlan elhunytáról. Az egyesület értékes, munkás tagját veszítette el, aki tudásával, tapasztalataival, bölcs nyugalmaival mindig élénken résztvett egyesületi életünkben. Meltatja Sarudy Ottót, mint kiváló tanárt, kitől tanítványai a tiszta, zengzetes, szép magyar nyelvet, a magyar zenét és éneket tanulták. Ismerteti mint tankönyvíró, különösen pedig mint zenepedagógust, kinek karénekeit szerte az országban éneklik. Mint főigazgató a hivataltal főnökséget és felügyeletet meleg kartársi és baráti szeretettel párosítva gyakorolta. Mint ember jóságos szívű, jóakarátú, igazságos volt, akinek őszintesége, nyíltsága feljebbvalói és a tanítóképző-intézeti tanárság elismerését érdemelte ki. Hirtelen eltávózása megdöbbentett mindenkit, aki az egészséges, nagy munkakedvű és alkotási vágygal teli Sarudy Ottót ismerte. Egyesületünk, a tanítóképzésre és az egész magyar kultúrára nagy veszteség elhunyt. Csendes pihenés legyen jutalma munkás életének.

Elnök felkérésére ezután *Ibererné Popovits Olga* tanárnő tartotta meg felolvasását: *Mit tanítson a szaktanár a női kézimunka népiskolái*

módszertanából? Az előadáshoz többen hozzászóltak. *Undi Mária* ismerteti az Országos Közokt. Tanácsban elfogadott javaslatát, mely szerint az elemi iskolában legalább 15-féle öltés tanítása legyen kötelező. Kéri, hogy a tanítóképző-intézeti kézimunka-módszer tanítása ezt vegye figyelembe és itt is legalább 15 magyar népművészeti öltés tanításának a módszeres eljárását ismertessük meg. *Madarasné Hanbay Ilona* kéri, hogy az Utasítás „Lehetőleg magyar stílusú mintákat...” kifejezése „mindig magyar stílusú mintákat...”-ra helyesbítettessék.

Tabódy Ida szükségesnek tartja, hogy a kézimunkatanítás — éppen módszertani okokból is — a IV. és V. osztályban ne fakultatív, hanem kötelező legyen. A nemzet egyik legnagyobb kincse: népművészete. Ennek fejlesztése a tanítónő feladata és erre a feladatra elő kell készíteni. Ez főként az által történhet, ha a népművészeti motívumokat megismerik és azok gyűjtésének és megőrzésének módját is megtanulják.

Meskóné Veverka Edit a nőikézimunka és a rajz együtt tanítását tartja kívánatosnak, mert a rajzórán több idő van a népművészeti motívumok ismertetésére és az így nyert ismereteket a kézimunkában alkalmazhatják. Kéri az egyesületet, hogy a Néprajzi Múzeumot keresse meg: 1. hogy a tanítóképző-intézetek számára a múzeum népművészeti része bármikor megtekinthető legyen; 2. a múzeumban, sokszor 20—30 példányban meglevő eredeti, népies kézimunkákból egy-egy gyűjtemény a tanítónőképzőknek adassék. Ajánlja továbbá, hogy a kézimunkakészítés egyes fázisainak tűtartás, átszúrás stb.) nagyban való meg-
rajzolását is tanítsuk meg.

Ibererné válaszolva a hozzászólásokra, azokat mind elfogadja, kivéve a kézimunkatanításnál a nagyalakú rajzok készítését. Ezt részben feleslegesnek, részben terhesnek tartja.

Frank elnök röviden összefoglalja a felolvasást és a hozzászólásokat. Megállapítja, hogy úgy az előadó felolvasásában javasolt eljárás, mint a hozzászólók javaslatai megfelelnek az Utasítás szellemének, gyakorlati értékűek és alkalmasak a kézimunka módszerének a megtanítására. Az előadónak értékes előadásáért, a hozzászólóknak javaslataikért köszönetet mond.

Második előadás *Mesterházy Jenő* tanár előadása, az új *Rendtartás* ismertetése volt. Összehasonlította rendtartásunkat az új polgári iskolai, középiskolai és kereskedelmi iskolai rendtartással. Felsorolta jó oldalait, hibáit, különösen kiemelve azokat, melyeket tanári és pedagógiai szempontból ítélve megváltoztatandóknak tart. Az egyes pontok felett élénk megbeszélés folyt, melyben a jelenvoltak legnagyobb része, különösen *Tabódy Ida*, *Grynaeus Ida* igazgatónők, *Dr. Lajos Mária* vettek részt. A megbeszélés eredményeként kívánatosnak állapították meg a következő változtatásokat, illetve új pontok felvételét.

1. A hospitálások órászáma a kötelező órászámba beszámíttassék. (76. §.)
2. Az intézeti költségvetést, a minisztériumhoz való felterjesztés előtt, az igazgató a testületnek mutassa be. (115. §-hoz.)
3. Az érettségit tettek a tanítóképző-intézet IV. osztályába vétesznek fel. (9. §.)
4. A tanítóképzőkben az egyes osztályokban a maximális létszám 50 legyen. (15. §.)
5. Aki a különbözeti vizsgálaton 1 vagy 2 tárgyból elégtelen osztályzatot kapott, az csak egy év múlva tehessen javító-vizsgálatot. (169. §.)
6. Az osztályfőnökség heti 1, a jegyzőség heti 2, az önképzőkör

vezetése heti 1, ifjúsági egyesületek (ifj. Vöröskereszt, stb.) heti 1, Cserkészkor heti 2 órában számítassék be. (76. §.)

7. A kirándulásokról szóló 91. §. f) pontja után toldassék be: g). Minthogy a kirándulások vezetése külön tanári munka, ez megfelelő módon díjazandó.

8. Az óvónőképzőt végzett és óvónői diplomát nyertek megfelelő különbözeti vizsgálattal felveendő a IV. osztályba. (9. §.)

9. A megszállott területen IV. középiskolát végzettek az I. osztályba való felvétel előtt tegyenek megfelelő különbözeti vizsgálatot. (7. §.)

10. A megszállott területen oklevelet nyertek nostrifikálási vizsgálata a jelen állapotoknak megfelelően rendeztessék.* (5. §.)

11. Az intézeti orvos tiszteletdíja is szabályozandó. (55. §.)

12. Az óráról való elengedéstől a 3 hónapig terjedő betegszabadságig az igazgató adhasson engedélyt. (45. §.)

13. A köteles (18) óraszám feletti órák külön díjaztassanak. (76. §.)

14. A tanárok órarendjében az egymásutáni 4 óra közé ne kelljen egy ablakórát beiktatni. (79. §.)

15. A növendékek felvétele a tanári testületre bízassék. (11. §.)

16. Október 31. (a reformáció emlékünnepe) az állami intézetekben mondassék ki hivatalos szünnapnak. (81. §.)

17. A kirándulási alapra befizetett összegek a szegénysorsú növendékek kirándulási költségeire fordíthatók legyenek. (91. §. d. pont.)

18. Szabályozandó lenne, ki lehet hitoktató, gazd. tanár, egészség-tan-tanár és nevelő. (95. §.)

19. Az istentiszteletekről és vallásgyakorlatokról való elmaradást a *hitoktatónál* kell igazolni. (44. §. 2. bekezdés.)

20. A 24. §-ban a *kintlakó növendékek* elé teendő lenne: „A nem a szüleiknél lakó...”

21. A 61. §-ban az *osztálykönyv* helyett *tanulmányi napló* írandó. Hasonlóképpen a 101. §-ban a *tanulmányi napló* helyett *osztály-napló* írandó.

22. Az igazgatóhelyettesi állások betöltendő és az igazgatóhelyettesi teendő ellátása heti 4 órában beszámítandó. (118. §.)

23. A 107. §. első mondata szabatosabban lenne fogalmazandó, körülírva azokat a mellékfoglalkozásokat, melyek bejelentése kötelező.

24. Ugyancsak szabatosan körülírandó a 87. §. utolsó mondatának jelentése. Továbbá a 94. §. utolsó mondata.

Hosszabb vita indult meg az előadó azon javaslata felett, hogy a tanárnak joga legyen az internátus és az internátusi növendékek meglátogatása és a szerzett tapasztalatoknak a tanári gyűlésen való esetleges megbeszélése. A megbeszélések eredményeként az a vélemény alakult ki, hogy kívánatos, mikép az igazgatónak való bejelentés után minden tanár meglátogathassa az internátust, de az ott szerzett tapasztalatok a tanári gyűlésen szóvá nem tehetők, mert ez a 24. §-ban lefektetett alapelvvel nem egyeztethető össze.

Kiss József.

* Ez azóta megtörtént. Az Orsz. Köznevelési Tanács nov. 10-én tartott ülésében elfogadta a főigazgatóság ezirányú javaslatát.

IRODALOM.

Masszi Ferenc: *Fizikai gyakorlatok a középiskolák számára.* Nagy L. József közreműködésével összeállította. Szolnok, Roth Dezső könyvnyomdája, 1950. 220 l. Ára: P. 5.80. A vallás- és közoktatásügyi minisztérium 884—05/1950. sz. a. engedélyezte.

A tanulók öntevékenységeinek elve lassan bár, de kezd megvalósulni, különösen azoknak a tárgyaknak a tanításánál, melyek a cselekedtető oktatásra kiváltképpen alkalmasak. Ezek közé tartozik a fizika is, melynek módszere az utolsó évtizedek alatt nagy változáson ment át, s a pusztán bemutatásokon alapuló kísérleti fizikatanításból fokozatosan áttért a tanulók gyakorlatain nyugvó tanításra. A kettő között rendkívüli nagy a különbség, az ami az aktív cselekvések, élményszerű megállapítások és a passzív szemlélet között van. A tanulók fizikai gyakorlatainak gondolata az újvilág gyakorlatias iskoláiból jött Európába, ahol először Angliában, majd Németországban, Hollandiában vonult be a középfokú iskolákba. Hozzánk is eljutott, de míg Észak-Amerikában, Angliában és Németország legtöbb iskolájában kötelező, addig nálunk a gimnáziumokban és leányközépiskolákban a fizikai gyakorlatok fakultatíve, a rendes óraszámom felül, délutáni órákban végeztetnek. Így rendelkezik az 1926. évi új középiskolai tantervünk. Azóta azonban a közoktatásügyi minisztérium intézkedésére néhány középiskolában a fizikai gyakorlatokat kötelezővé tették, olyan értelemben, hogy a tanulók fizikai gyakorlatai alapján állapítják meg a fizikai törvényeket. A kérdés jelenleg kísérletezés alatt áll, igen kedvező eredmények mutatják azonban a fizikai gyakorlatok nagy képző és nevelőértékét. Mindjobban kialakul a meggyőződés, hogy nem elegendő a tétlen szemlélődés, hanem cselekvéssel, akarással, munkával kell összekapcsolni a természeti törvények megismerését. Nem elegendő, ha a jelenségeket és lefolyásuk törvényeit a tanulók a tanár kísérleteiből látják, hanem szükséges az is, hogy a jelenségekkel közvetlenebb kapcsolatba jussanak. „Ahogyan a jó stílus elnyerése kedvéért — mondja a Tanterv — a tanulókat önálló fogalmazással és írásművek elkészítésével gyakoroltatjuk, ugyanúgy a jó megfigyelés és a biztos fizikai fogalomalkotás kedvéért fizikai gyakorlatokat is kell velük végeztetni.” A tanuló ezáltal megszokja az önálló ítéletalkotást, kutató hajlama és találékonysága észrevétlen módon fejlődik, megszokja a maga lábán való járást és az önerején való gondolkodást. Annak következtében, hogy bizonyos nehézségeket saját magától tudott megoldani, önbizalma növekedik és egész egyénisége határozottabbá válik. Sokszor lehet tapasztalni, hogy olyan tanulók, kik az alsóbb osztályok tanulmányi anyagával csak nehezen tudtak boldogulni, néhány havi fizikai gyakorlat után mintha kicserélődtek volna.”

Masszi Ferenc intézete, a szolnoki reálgimnázium is egyike azoknak az intézeteknek, melyekben a fizika tanítása a tanulók fizikai gyakorlatai alapján történik. A szükséges kísérletekhez minden eszköz 10—15 példányban van meg, a tanulók kettesével, hármásával csoportokba osztva ugyanazt a kísérletet végzik mindannyian. A közoktatásügyi minisztérium, nagy anyagi áldozatok árán, az ilyen fizikai oktatással megbízott intézetek szertárát, előadótermét gazdagon felszerelte. Ehhez a tanításhoz Masszi Ferenc könyve mintegy vezérfonálul szolgálhat. Könyvében 122, olvasó és egyszerű eszközökkel megvalósítható gyakorlatot állított össze, melyek a hazai középfokú iskoláknak, a tankönyvek és tantervek menetének és színvonalának felelnek meg. A gyakorlatok úgy vannak megszerkesztve, hogy azok összessége megadja a középiskolák

fizikai tanításának gerincét. A feladatok szövegezése *vezérlapszerű*, azaz nem adják a teljes megoldást, hanem csak irányítást és az önálló észleletek önálló felhasználására készítetik a tanulót. A bevezető rész értékes általános utasításokat ad. Az egész könyv olyan, hogy a tanító- és tanítónő-képző-intézetek fizikai gyakorlataiban is felhasználható. Talán azt lehetne mondani, hogy nálunk több az úgynevezett kvalitatív kísérlet, míg a szerző kísérletei kivétel nélkül nélkül kvantitatívek.

A kísérletek több mint felét fel kellene sorolni, ha azokat akar-nók megemlíteni, amelyeket mi is szükségeseknek ítélünk. Ilyenekül mégis különösen kiemeljük a következőket. Mekkora az adott henger köbtartalma? Mérjük meg egy golyó átmérőjét és számítsuk ki a köb-tartalmát. Mérjük meg különböző drótok vastagságát. Hányat ver pulzu-sunk egy perc alatt? Milyen a mozgása egy csőbe zárt légbuboréknak? Határozzuk meg szabálytalan alakú szilárd test fajsúlyát. Milyen össze-függés van az inga hosszúsága és a lengési idő között? Mekkora az egy pontban ható és ferdeszög alatt hajló erők eredője? Hol van a háromszög súlypontja? Mikor van egyensúlyban az emelőre ható erő és teher? Mi a lejtőn működő erők egyensúlyának feltétele? Határozzuk meg a csúszó súrlódás nagyságát és a súrlódási együtthatót. Fajsúly meghatározások. Hogyan készíthetünk areométert? A levegő és a gázok nyomásának meg-határozása. A hangvilla rezgése, rezgésszáma. A hang terjedési sebes-sége. Fényerősség, visszaverődés és törés mérése. A gömbtükrök tükrö-zési törvényei. Gömbtükrök és lencsék gyújtópontja. A lencsék és tük-rök nagyítási foka. A prizmák alkalmazása. Egyszerű nagyítók, táv-csövek, mikroszkópok nagyítása. A fény hullámhosszának meghatáro-zása. A hőmérők készítése és alkalmazása. A kitágulási együtthatók meg-határozása. *Gay Lussac* törvényeinek igazolása és alkalmazása. A külön-böző testek fajhője. A halmazállapotváltozások. A levegő nedvessége. A hő mechanikai egyenértéke. A mágneses erőter és az erővonalak. A pólu-sok erőssége. A földmágnesség intenzitása. Az elektromos áram mágnes-es hatása. Az áram erősség és feszültség mérése. Az ellenállás mérése és változása. Hogyan kell az elemeket előnyösen kapcsolni? Mitől függ az elektromos áram hőhatása? Az elektromos áram kémiai hatása. Hogyan készíthetünk állandó galvánelemet? Hogyan kell az akkumulátort for-málni? Hogyan létesíthetünk indukált áramot?

Felsoroltuk a kísérletek egy részét, mert a tanítóképző-intézeti taná-rok is hasznát vehetik az elvégzendő kísérleteik és a gyakorlatok össze-állításánál. Meg kell jegyezni, hogy ezek mindegyikéhez igen egyszerű, de a pontos észlelés szempontjából teljesen kielégítő eszközök szüksége-sek. Az eszközök egy része házilag is előállítható, természetesen hozzá-való anyagokból és nem úgy, hogy az azzal végzett mérésekben való feltétlen bizalom szenvedjen.

A mi különleges szempontjainkból megítélve hiányoznak a leg-egyszerűbb mechanikai kísérletek (centrifugális erő, Atwood-gép, Galilei-lejtő stb.) és az elektromosság alapkísérletei (influenca, elektroszkóp, elektrofór, elektromos sűrítők). Általános szempontból a hang-, fény- és elektromos hullámok, villamos melegítés, világítás, csengő, telefon, táv-író, drótnélküli távíró, Herz-hullámok, rádió és a csillagászati megfigyelé-sek és mérések hiányát említhetjük fel.

A könyv értékét emelik a szerző világos fogalmazása, jó rajzai. A külső kiállítás pedig dícséretére szolgál a vidéki nyomdavállalatnak.

Kiss József.

Dr. Papp Ferenc: *Az osztrák népoktatás.* Különnyomat a Magyar Tanítóképző 43. évfolyam 1. 2. 3 és 5 számából és a 44. évfolyam 2. számából. 1931. Dunántúl pécsi egyetemi könyvkiadó és nyomda r.-t. 58 lap.

Folyóiratunkban folytatólagos közlésekben már nagy érdeklődéssel olvastuk ezt az értékes tanulmányt. Most különnyomatban is megjelent s így összegyűjtve még teljesebb képünk alakul ki az osztrák népiskoláról és tanítóképzésről szerző szakavatott kalauzolása alapján.

Az elemi népiskola két tagozatú. Az alsó tagozat (Grundschule) és a felső tagozat (Hauptschule) együtt alkotja a teljes népiskolát.

Az alsó tagozat I—IV. osztály és a felső tagozat V—VIII. osztály a tanítás módszerét tekintve munkaiskola. Az egyetlen állam Ausztria, amely a munkaiskolát általánosan kötelező iskolanormává tette, de szervezésében és igazgatásában is két egymás fölé rendelt iskola, nem egyseges VIII. osztályú népiskola. Az alsó tagozat felel meg a mi elemi népiskolánknak, a felső tagozat szaktanítói rendszervével inkább polgári vagy középiskola, mint elemi népiskola.

Érdekes összehasonlítást tehetünk az osztrák és magyar elemi népiskolai reformtörvények tekintetében is. A világháború után, 1920-ban indul meg a reform náluk s a szülőföldismeretet teszi az alsó tagozat szinte kizárólagos művelődési anyagává. Hat évi reformmunka után, amelyben nagy munkát végeztek a bécsi tanítótételek, 1926-ban jelent meg az alsó tagozat tanterve. Ennek három alapelve: 1. A tanítás gyökerezik a gyermeket környező világban, azaz a szülőföldből, a gyermeket körülvevő világból, a jelenből indul ki, s oda is tér vissza, különös súlyt helyezvén a szülőföld szokásainak ismeretére és ápolására. 2. A tantárgyak kölcsönös vonatkozása és együttes tanítása pedig azt jelenti, hogy kövessük azt a módot, ahogy a gyermek az őt környező világot felfogja, tapasztalása anyagát ismeretekké feldolgozza, ahogyan ez a világ rá hat, tevékenységre ösztönzi és munkára készíteti. 3. Az öntevékenység elve (munkaiskola) azt kívánja, hogy a tanulók a tanító vezetése mellett — amennyire csak lehetséges — maguk dolgozzák fel az anyagot, hogy a munkafolyamat erkölcsi és szellemi képző ereje teljes mértékben érvényesüljön. (A munkaiskola elvi alapján állva, elveti a tanterv a Herbart-Ziller-Rein-féle formális fokozatok elméletét és ennek megfelelő népiskolai gyakorlatot is, mivel a tanítás formalizálására vezet, a lélektani kutatás mai eredményeivel ellenkezik ez a séma, s helyettük új fokozatokat állapít meg.) Ezek az új fokozatok I. a tapasztalatszerzés (felfogás), II. az értelmi feldolgozás, III. a sokoldalú kifejezés.

A *tapasztalatszerzés* — a szemlélet — a gyermeket körülvevő élet megfigyeléséből, a valóságból meríti anyagát. A fő a természetben, sítákon végzett és gyűjtött anyag, másodrangú a képszemléltetés és kísérlet alapján szerzett tapasztalás. Az *értelmi feldolgozás* a megfigyelés, tapasztalás alkalmával szerzett anyag analizálását, rendezgetését, okviszonyát, kiegészítését, következmény és előzmény boncolgatását, összefoglalását jelenti a gyermek fejlődési fokának megfelelő vezetéssel. Az értelmi feldolgozás formája a családi jellegű gátlásmentes fesztelen beszélgetés, társalgás, amelyet korlátok közé a tárgyalás szempontja, a kitűzött probléma szorít.

A *sokoldalú kifejező munka* a tanítás előbbi két fokozatából fakadó tevékenység, a szerzett ismeret begyakorlásának és alkalmazásának is eszköze, ezen felül azonban tükör a tanító számára és a tanuló számára is arra nézve, hogy mi és hogyan él a gyermek lelkében. A munkateljesítmény tükrö a munkát végző léleknek: a rajz, a kézimunka külön-

bőző alakításai, a fogalmazás mint nyelvi összefüggő leírás, vagy elbeszélés, a dramatizálás, a mimika stb. mind a gyermeki test és lélek tükrre.

Szándékosan emeltem ki ezt az újabb fokozatbeosztást, mivel iskoláinkban se ártana tudatosabbá tenni az anyaggyűjtő tapasztalás élményeken alapuló környezet vizsgálatát, a feldolgozás tudatosabb hangúlyozását és a sokoldalú kifejezésnek az élő szó egyoldalú használatán túl menő értékelését.

Még sok értékes gondolat bányászható ki az osztrák népiskolák, a tanítóképzés és tanítói továbbképzés ismertetéséből. Az érdemes szerző éles judiciummal emeli ki mindenütt a lényegét és ami nagyon fontos, találó kritikával mutat rá a túlzásokra és a hibákra s ezzel nagyon megkönnyíti az olvasók számára a tárgyilagos és egyedül helyes állás foglalatát. Stílusa világos, könnyed, a szerző általában élvezetes módon tárgyalja a különben tárgyánál fogva is rendkívül érdekes témát. Tanulmányozását ebben az összefüggő formában is melegen ajánljuk.

Mácsay Károly.

Dr. Mauks Ernő: *Sas és pillangó és egyéb állatmesék.* Pécs. 1951. Dunántúl, Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda Rt. 160 l. Ára 3,50 P. A szerző sajátja.

Mauks Ernő e kötetbe gyűjtött meséinek alakítása oly költői, hogy erkölcsi jelentőségükre csak a végén eszmélünk, mindaddig felépítésük művészi, epikai és epigrammai szépségében gyönyörködünk. Ugy vettem észre, hogy a külvilág eseményei mélyen az író személyiségében gyökereznek. Írói hagyomány és invenció szerencsésen egyesülnek tehetségében. Semmit sem használ fel nyersen, ahogy adva van: a tapasztalati anyag minden egyes atomját képzelete megtermékenyíti és közönségével mindig oly területen találkozik, mely különösen annak serdülőkorú mindkét nembeli részét mindig érdekli. Mint *Aesopus*, szerzőnk is akkor költötte meséit, ha valami élménye volt, tehát nem kitalált alkalmakkor, nem-csupán általános igazság szemléltetésére.

Bár néha szinte kirívó nála az állatvédelmi cél és szándék, ami tanítóképzői nevelő-tanító eljárásunkat sikeresen előmozdíthatja, de néha esztétikai szempontból, azonban csak egy-két meséjében (*A vágóhíd felé*) a 38 közül, kifogásolható. Az állatmese ne arra tanítson, ami történik, hanem arra, mi történjék, minek kellene történnie. Minden állatmese végső célja, s ezért találják ki, az erkölcsi tantétel. A meseíró ne foglalkozzék szenvedélyeinkkel: csak értelmünkre hasson, az erkölcsi belátásra, s ezért terjedelem szempontjából is a szerző egyik-másik meséje rövidebb lehetne. Viszont műfaji jelessége elbeszélő művészetének, hogy az egyes eseteket, élményeket, melyek meséi tartalmát teszik, nem pusztán lehetségeseknek, hanem valóságban megtörténteknek tudja élénk varázsolni, nem példákat, nem parabolákat ad tehát, hanem továbbfejlésztője a magyar irodalom állatmeséinek. Ennek próbáját megkapjuk, ha történeteinek motívumait, meggyőző erejét vizsgáljuk, amint azt az iskolai tanítás, olvasmánytárgyalás kívánja, követeli.

Mint *Aesopus*, szerzőnk is az állatmesét a mindennapi polgári életre való nevelésre alkalmazza, s minthogy az emberek mindennapi ügyei, cselekedetei nem vonzóak, az allegorikus elbeszélésnek oly eszközökkel kölcsönöz varázst, mint az aesopusi mese: a ritka, új és csodálatos révén. De nem évül el ez a műfaj azért sem, mert mint már *Lessing* észrevette, az állatok jelleme általánosan ismert és változatlan. A farkas és a bárány nem helyettesíthetők egyértékűen a mesében Néróval és Britannicussal; legkényelmesebben állati szereplőkkel éri el a szerző a célt. Az állat-

nak már pusztá nevével bizonyos jellemet kapcsolunk össze, melyből a neki tulajdonított cselekvény folyhatik.

Szerzőnk nem akar természetrajzot tanítani, de igenis erkölcsi tan-
tételeket. Csak ismétlem, néha a részvéte az állatokkal szemben túlságba
megy. Ma inkább az ember esendő s egymásnak adós a szeretettel.

Mauks magyaros, vonzó stílusának és a könyv szép nyomdai kiállí-
tásának is része van benne, hogy érdeklődéssel olvassuk el végig és
szívesen adhatjuk tovább növendékeinknek, okulásul és gyönyörködte-
tül.

Harmos Sándor.

H I R E K.

Vidéki tagtársaink figyelmébe. Egyesületünk elnöksége értesíti
vidéki tagtársainkat, hogy a Polgári Iskolai Tanárok Országos Egyesü-
letének elnöksége szíveségből a VII. ker. Thököly-út 62. szám alatt
létesített új Csengery Antal diákotthonuk vendégszobáiban a tanító-
és tanítónőképzőintézeti tanárok és tanárnők számára elszállásolást
ajánlott fel. Egyágyas, külön szoba az első napra 3 P, a következő
napokra napi 2 P. Ebben benne van a fűtés és világítás is. Kívánságra
melegfürdő is kapható, ára 1.20 P. Az elszállásolást igénybevenni óhaj-
tók pár nappal előbb értesítsék erről levelezőlapon vagy válaszos leve-
lezőlapon a diákotthon gondnokát. Személyi azonosság vasúti arcképes
igazolvánnyal és egyesületünk tagsági jegyével igazolandó.

Megbizatás. A közokt. miniszter *Molnár* Oszkárt, a tanítóképző-
intézetek kir. főigazgatóságához beosztott áll. tanítóképző-intézeti igaz-
gatót az összes református, ág. evangélikus és izr. tanító- és tanítónő-
képző-intézetek, valamint az 1951/52. és 1952/53. isk. évre a bpesti I.
ker., a csurgói, nyíregyházi és pápai áll. tanítóképző-intézet, a bpesti II.
ker. és a győri áll. tanítónőképző-intézet s a hódmezővásárhelyi áll.
óvónőképző-intézet látogatásával megbízta.

Igazgatói megbizatás. A közokt. miniszter dr. *Frank* Antal tanárt,
ki eddig igazgatóhelyettesi minőségben a bpesti I. ker. áll. tanítóképző-
intézet anyagi ügyeit és adminisztrációját intézte, az intézet igazgatói
teendőinek ellátásával megbízta.

Székfoglalótételre beosztás. A közokt. miniszter *Szijj* Béla lajos-
mizsei áll. tanítót további székfoglalótételre a kőszegi, *Ferencz* Géza cson-
grádi áll. tanítót pedig a kiskunfélegyházi áll. tanítóképző-intézet gya-
korlóiskolájához osztotta be.

Székfoglaló előadás. A Magyar Paedagogiai Társaság okt. 17-én
Kornis Gyula államtitkár, egyetemi tanár elnöklete alatt tartott felolvasó
ülésén *Woyciechowskyné* Lajos Mária tanítóképző-int. tanár *A tanító-
képzés újabb típusai* címen megtartotta székfoglaló előadását. Előadása
széleskörű érdeklődést váltott ki, mert a helyszínén szerzett tapasztalatok
alapján ismertette a tanítóképzésnek Poroszországban kialakult új for-
máját és az egyetemre átvitt szászországi tanítóképzést. Rendkívül gon-
dos, minden részletre kiterjedő s a kérdés irodalmát feltüntető előadását
folyóiratunk jelen számában egész terjedelmében közöljük, hogy kar-
társainknak alkalmuk legyen a közvetlen szemlélő előadásából megis-
merni és megítélni a németországi tanítóképzés új útjait.

Személyi hírek. Dr. *Frank* Antal a Szent István Akadémia I. osz-
tályának nov. 6-án tartott ülésén *A pedagógia válsága és a jövő útja*
címen székfoglaló értekezését olvasta fel. — A Fővárosi Szabad Egyetem
előadásait kiegészítő esti szemináriumok és gyakorlati tanfolyamok kere-
tében *Mesterházy* Jenő okt. 14-től dec. 2-ig minden szerdán este 7—
8-ig (IV. Reáltanoda-u. 7.) Budapest műemlékeiről tart előadást,

21124

Mihalik József ugyanott minden csütörtökön este kezdte számára eszperantó nyelvtanfolyamot. — A Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság a kisgyermek fejlődését megvilágító előadás-sorozatán a tanítóképzői státus sorából előadást tartanak nov. 30-án, **Drozdy Gyula** *A felfogási típusok és az olvasástanulás*, dec. 7-én **Éber Rezső** *A számfogalmak fejlődése* és márc. 7-én dr. **Kenyeres Elemér** *A beszéd fejlődése* címen.

Szerkesztőváltozás. A protestáns tanárság értékes folyóiratának, a *Protestáns Tanügyi Szemlének* szerkesztésében a közelmúltban lényeges személyi változások történtek. **Borsos Károly** főszerkesztő kerületi középisk. felügyelővé neveztetvén ki, szerkesztői tisztéről lemondott s ezért a tanáregyesület elnöksége a folyóirat szerkesztésével dr. **Soós Béla** debreceni tanítónőképző-int. tanárt bízta meg. A folyóirat másik szerkesztője, dr. **Szelényi Ödön**, a filozófiai és pedagógiai irodalom nagy kárára a f. év szeptemberében elhunyt. Helyét társszerkesztői minőségben dr. **Böhm Dezső** bpesti evang. leánykollégiumi igazgató foglalta el.

A Magyar Gyermektanulmányi Társaság új tisztikara. A Nagy László által alapított Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság legutóbb tartott tisztújító közgyűlésén a társaság elnökévé **Imre Sándor** dr. ny. államtitkár, tud. egyetemi tanárt, főtitkárává pedig **Kenyeres Elemér** dr. egyet. m. t., óvónőképző-int. tanárt választották meg. A társaság ezzel oly kiváló, a gyermektanulmányi irodalomban és mozgalmakban eddig is irányító szerepet játszó vezetők kezébe került, akik nemcsak átsegítik a jelenlegi nehéz időkhöz, hanem számára a virágzás új korszakát nyitják meg.

A polg. iskolai tanárság diákokthona. A polg. isk. tanárság a Szentkirályi-utcai ház és a balatonfüredi üdülőtelep után a Thököly-úton két-emeletes, izléses és a kíváncsalmaknak megfelelő diákokthont létesített. Ezen újabb jóléti intézményének, a Csengery Antal Diákokthonnak ünnepies felavatása okt. 18-án történt meg. A közokt. miniszter képviselőjében megjelent **Greszler Jenő** miniszteri tanácsos s megleghangú beszédében tolmácsolta a miniszter üdvözlését és kijelentette, hogy a legfelsőbb tanügyi hatóság fontos gondja a tanárság karitatív intézményeit nemcsak figyelni, hanem azokat közvetlenül és közvetve támogatni is. Egyesületünk üdvözlését **Kiss József** főtitkár tolmácsolta.

A TITOE elnöksége ezúton értesíti az egyesület tagjait, hogy a Múzeum-kávéházban (Múzeum-körút és Főherceg Sándor-u. sarok) minden szombat délután 5-től 8-ig összejövetelt tart.

Tanító- és tanítónőképzőink benépesítése az 1931/32. iskolai évben. Az 1931/32. iskolai évre az áll. tanítóképzőkbe beiratkozott, illetőleg felvételre 1536 növendék, az áll. tanítónőképzőkbe 1079, a róm. kath. tanítóképzőkbe beírt növendékek száma 1026, a tanítónőképzőkbe beírtaké 4407, ref. tanítóképzőkbe 546, tanítónőképzőkbe 758, evang. tanítóképzőkbe 556, tanítónőképzőbe 177, izr. tanítóképzőbe 96, izr. tanítónőképzőbe 87. Fiúnövendékek száma 5360, leánynövendékeké 6508. Az 1931/32. isk. évre beiratkozott tanítónövendékek összes száma tehát 9868. Vallásfelekezetek szerinti megoszlásuk pedig a következő: róm. kath. 7115, gör. kath. 198, ref. 1641, evang. 646, gör. kek. 15, unit. 10, izr. 246, egyéb 1. — 9741 magyar anyanyelvű, 107 német, 2 tót, 1 szerb, 16 horvát és 1 egyéb.

Az óvónőképző-intézetek 1931/32. isk. évi tanulóstatistikája. A két áll. óvónőképző-intézetbe a közokt. minisztérium 202 növendéket vett fel, a három r. kath. intézetbe pedig beiratkozott 161 növendék, így az óvónőképzői növendékek 1931/32. isk. évi száma 363. Hitfelekezetek szerinti megoszlásuk a következő: r. kath. 284, gör. kath. 6, ref. 55, evang. 13, unit. 1, izr. 4. Magyar anyanyelvű 355, német 6, tót 1, egyéb 1.